

L'ESCOLA INCLUSIVA

CRISTINA GARCÍA LÓPEZ

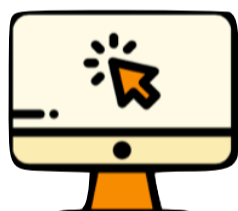
WWW.CRISTINAMAYL.WORDPRESS.COM

PROGRAMACIÓ MULTINIVELL BASADA EN EL DISSENY UNIVERSAL DE L'APRENETATGE

CAPÍTOL 1. Per què ensenyar com si tots els alumnes anessin a ser professors d'Universitat?	4
Els objectius sostenibles de desenvolupament	5
CAPÍTOL 2. El Disseny Universal de l'Aprenentatge i les etapes del procés d'ensenyament	8
CAPÍTOL 3. Accés curricular amb el DUA i les intel·ligències múltiples	21
Les intel·ligències múltiples.....	25
Diferències entre intel·ligències múltiples i competències claus.	28
CAPÍTOL 4. Programacions multinivell	30
Definició	30
Estructura.....	30
Elaboració.....	31
CAPÍTOL 5. Unitats Didàctiques Integrades	33
Definició.....	33
Estructura.....	33
Elaboració.....	35
CAPÍTOL 6. Programar UDI amb ensenament multinivell	37

CAPÍTOL 7. Avaluació	39
L'avaluació al currículum.....	41
Com avaluar a l'aula.....	42
Instruments d'avaluació	44
Estratègies i mètodes d'avaluació.....	47

Cristina García López

@cristinamayl

www.cristinamayl.wordpress.com

Reconocimiento – NoComercial – CompartirIgual (by-nc-sa): No se permite un uso comercial de la obra original ni de las posibles obras derivadas, la distribución de las cuales se debe hacer con una licencia igual a la que regula la obra original.

CAPÍTOL 1. PER QUÈ ENSENYAR COM SI TOTS ELS ALUMNES ANESSIN A SER PROFESSORS D'UNIVERSITAT?

L'actual paradigma social, educatiu i laboral defén el capital intangible, humà i talentós. S'imposa al paradigma capitalista que va sorgir a l'era de la industrialització. El secret es troba en aconseguir l'èxit rebutjant la idea de ser el millor en tot i de tots, sinó donant el millor d'un mateix.

Al món globalitzat i interconnectat cal establir objectius educatius en comú per tal d'aconseguir una meta que ens benefici a tots, en detriment de l'exclusió per qüestions socials-demogràfiques i econòmiques, així com discapacitat. Els líders mundials de l'ONU (@ONU_es) van adoptar un conjunt d'objectius globals per eradicar la pobresa, protegir el planeta i assegurar la prosperitat per tots (25 setembre 2015). Aquests objectius sostenibles de desenvolupament (#SDG per les seues sigles en anglés) formen part d'una agenda que marca el temps de consecució: 2030. Cadascú dels objectius en té metes específiques.

ELS OBJECTIUS SOSTENIBLES DE DESENVOLUPAMENT

L'objectiu de desenvolupament que tractarem a aquesta formació és el nombre 4: garantir una educació inclusiva, equitativa i de qualitat i promoure oportunitats d'aprenentatge durant tota la vida per a tots. Aquest objectiu s'esdevé en altres més específics:

4.1 D'ací a 2030, assegurar que totes les nenes i tots els nens acabin l'ensenyament primari i secundària, que ha de ser gratuïta, equitativa i de qualitat i produir resultats d'aprenentatge pertinents i efectius.

4.2 D'ací a 2030, assegurar que totes les nenes i tots els nens tinguin accés a serveis d'atenció i desenvolupament en la primera infància i educació preescolar de qualitat, a fi que estiguin preparats per a l'ensenyament primari

4.3 D'ací a 2030, assegurar l'accés igualitari de tots els homes i les dones a una formació tècnica, professional i superior de qualitat, inclosa l'ensenyament universitari

4.4 D'ací a 2030, augmentar considerablement el nombre de joves i adults que tenen les competències necessàries, en particular tècniques i professionals, per accedir a l'ocupació, el treball decent i el emprendiment.

4.5 D'ací a 2030, eliminar les disparitats de gènere a l'educació i assegurar l'accés igualitari a tots els nivells de l'ensenyament i la formació professional per a les persones vulnerables, incloses les persones amb discapacitat, els pobles indígenes i els nens en situacions de vulnerabilitat

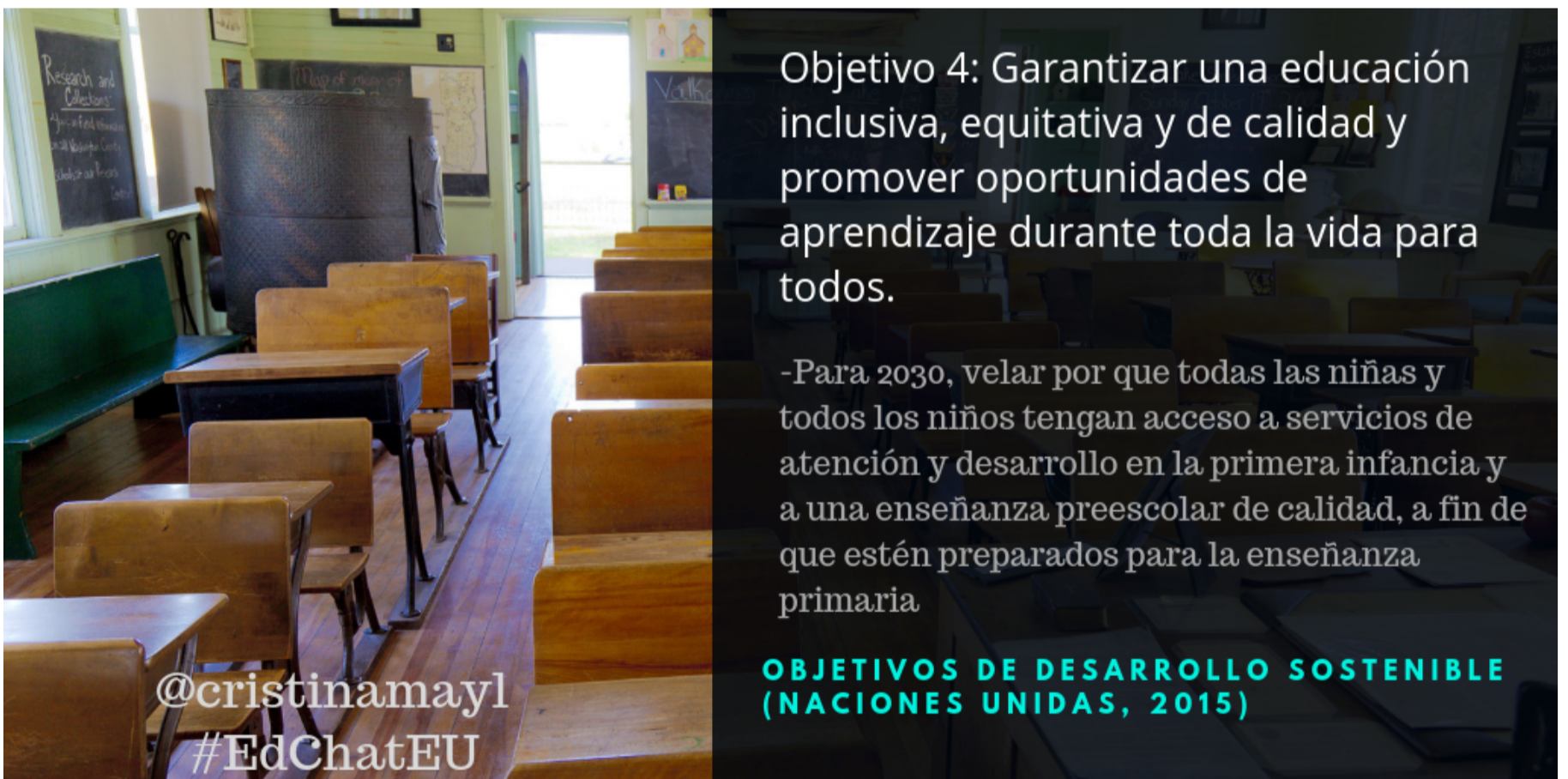
4.6 D'ací a 2030, assegurar que tots els joves i una proporció considerable dels adults, tant homes com a dones, estiguin alfabetitzats i tinguin nocions elementals d'aritmètica

4.7 D'ací a 2030, assegurar que tots els alumnes adquireixin els coneixements teòrics i pràctics necessaris per promoure el desenvolupament sostenible, entre altres coses mitjançant l'educació per al desenvolupament sostenible i els estils de vida sostenibles, els drets humans, la igualtat de gènere, la promoció d'una cultura de pau i no violència, la ciutadania mundial i la valoració de la diversitat cultural i la contribució de la cultura al desenvolupament sostenible

4.a Construir i adequar instal·lacions educatives que tinguin en compte les necessitats dels nens i les persones amb discapacitat i les diferències de gènere, i que ofereixin entorns d'aprenentatge segurs, no violents, inclusivament i eficaços per tots

4.b D'ací a 2020, augmentar considerablement a nivell mundial el nombre de beques disponibles per als països en desenvolupament, en particular els països menys avançats, els petits Estats insulars en desenvolupament i els països africans, a fi que els seus estudiants puguin matricular-se en programes d'ensenyament superior, inclosos programes de formació professional i programes tècnics, científics, d'enginyeria i de tecnologia de la informació i les comunicacions, de països desenvolupats i altres països en desenvolupament

4.c D'ací a 2030, augmentar considerablement l'oferta de docents qualificats, fins i tot mitjançant la cooperació internacional per a la formació de docents als països en desenvolupament, especialment els països menys avançats i els petits Estats insulars en desenvolupament

Font: cartell d'elaboració pròpia per al xat plurilingüe de @EdChatEU a la plataforma Twitter

Per tant, el nostre únic objectiu ha de ser aquest: garantir una educació inclusiva, equitativa i de qualitat, en lloc de centrar-nos en altes expectatives a les quals malauradament no tots hi tenen cabuda.

Com s'observa a la imatge, l'ensenyament ha de tindre uns objectius comuns, coneguts pel personal que intervé i flexibles per a tots els alumnes.

En relació amb aquesta visió més ampla i diversa de la realitat a les aules, es troba el concepte de "Disseny Universal de l'Aprenentatge".

Krys
@cristinamayl

🇪🇸 Cuando los objetivos no son compartidos... 😂😂

#SDGs #EdChatEU @TeachSDGs @EdChatEU

Participa en el chat plurilingüe europeo sobre educación

🇬🇧 When the goals aren't shared... 😂😂

Participate in the European multilingual chat about education

Javier García López @GIS_Geographer

La importancia de una buena planificación #urbanismo #carrilbi
#bicicleta #SundayMotivation #quienhapuestoesto aqui

Font: fotografia d'un carrer a Bristol (UK).
Drets d'autor cedits per Javier García López.

CAPÍTOL 2. EL DISSENY UNIVERSAL DE L'APRENTATGE I LES ETAPES DEL PROCÉS D'ENSENYAMENT

El Disseny Universal de l'Aprenentatge (DUA) és un concepte del camp de l'arquitectura aplicat a ambients físics: edificis, portes, escales, etc. El visionari d'aquesta cultura de l'accessibilitat va ser Ronald Mace, arquitect amb mobilitat reduïda usuari de cadira de rodes. Ell va proposar que tots els entorns haurien de ser proactivament dissenyats per respondre a les necessitats de tots els individus.

A la mesura que la noció del disseny evolucionava, Ronalds Mac i els seus companys van definir el DUA com a un disseny de productes i ambients que sigan utilitzats per tothom sense la necessitat d'adaptar o especialitzar el producte.

Més endavant, David Rose de la Facultat d'Educació de Harvard va aplicar el concepte del DUA a l'àmbit educatiu i ho relaciona amb les tres xarxes cerebrals primàries. Així doncs, el DUA és més que una metodologia d'accés, té en compte com funciona el cervell davant l'aprenentatge: reconeixement (què), xarxes d'estratègies (com) i xarxes afectives (per què).

És el QUÈ de l'aprenentatge
Xarxa cerebral de reconeixement especialitzat en rebre i analitzar informació.

És el COM de l'aprenentatge
Xarxa cerebral estratègica especialitzada en planear i executar accions.

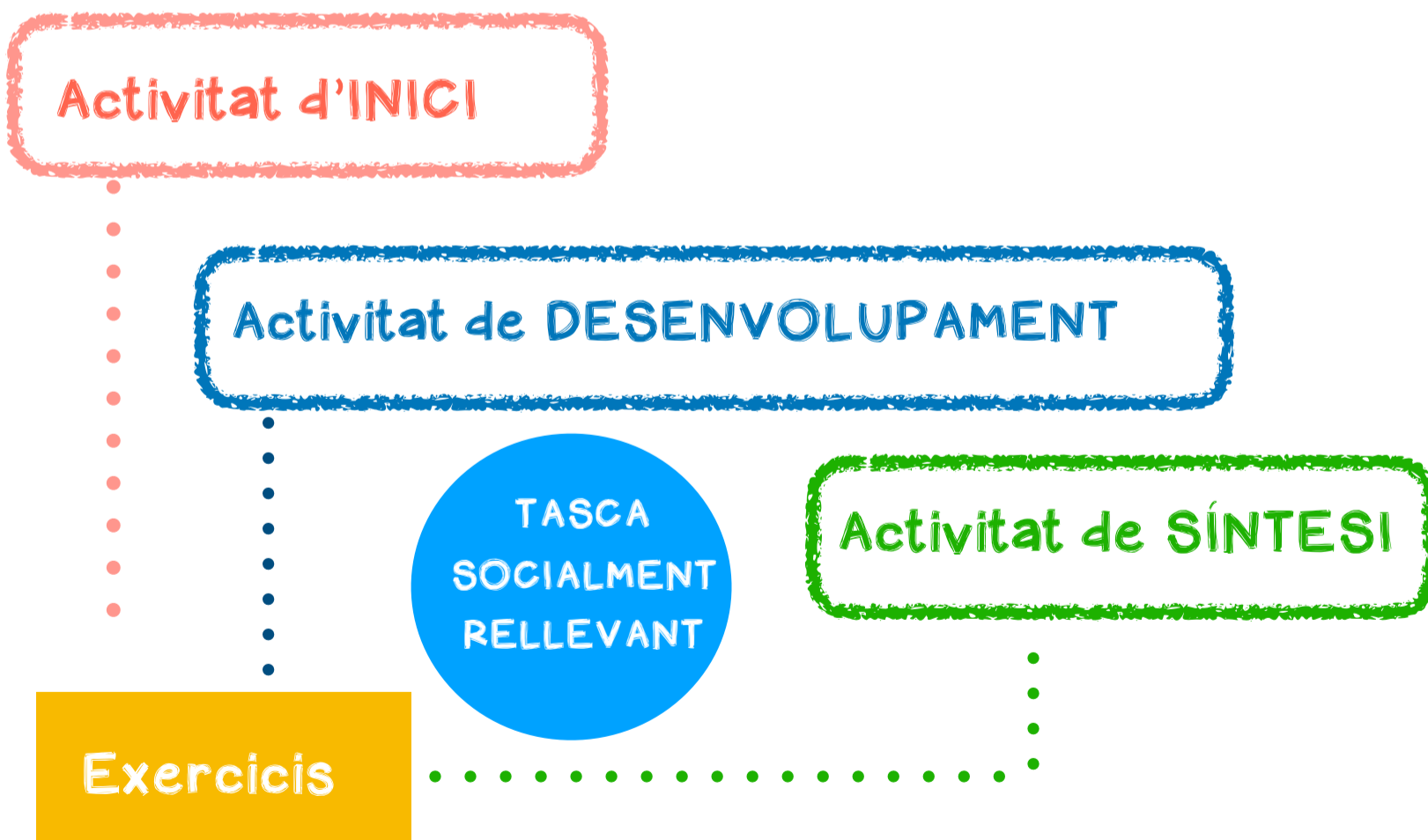
És el PER QUÈ de l'aprenentatge
Xarxa de connexions afectives especialitzades en avaluar i assumir prioritats.

Aquests elements són comuns en tots els estudiants durant el procés d'ensenyament-aprenentatge i es poden resumir en tres paraules: informació, acció i emoció. Sense emoció no hi ha acció davant d'allò que ens ensenyen. L'emoció és el motor per a l'acció, essencial per a l'aprenentatge: "si m'ho dius, l'oblido; si m'ho ensenyes, ho recordaré; si m'involucre, ho aprenc" (Confucio). Per tant, hem de dotar les activitats de motivació i significat. No obstant, i com s'aprofundirà en el proper mòdul, cal diferenciar entre activitat i exercici.

Per una banda l'activitat és l'acció o conjunt d'accions orientats a adquirir un coneixement nou o emprar un coneixement de manera distinta.

Per altra banda, l'exercici és una resposta prefixada i repetitiva amb l'objectiu d'automatitzar l'aprenentatge. Sovint està descontextualitzat, però és igual d'important que l'activitat perquè l'assoliment de l'exercici garanteix el domini de l'habilitat necessària per desenvolupar l'activitat. Per exemple, coneixement dels conceptes bàsics i abstractes, d'ortografia o de fórmules matemàtiques. Malgrat això, no contribueix directament a l'adquisició de competències.

En funció d'aquest model de procés d'aprenentatge es proposa un tipus d'unitat didàctica estructurada en tres fases: inici, desenvolupament i tancament.

ETAPES DE LA UNITAT DIDÀCTICA

Inici de la unitat didàctica

- Emprar diferents medis per a motivar als estudiants
- Utilitzar diverses estratègies per a coneixer el punt de partida de tots els estudiants respecte dels nous aprenentatges

Desenvolupament de la unitat didàctica

- Proporcionar múltiples medis de presentació per a que els continguts d'aprenentatge siguin accessibles a tots els estudiants
- Utilitzar les diverses estratègies per a que puguin processar i comprendre la informació i construir significats respecte dels continguts d'aprenentatge
- Proporcionar una diversitat d'experiències i situacions d'aprenentatge

Proporcionar múltiples medis d'expressió i execució

Tancament de la unitat didàctica

- Utilitzar diverses estratègies per a sintetitzar el procés seguit
- Utilitzar diferents medis per a expressar el que han après

Graella 1 referent al disseny d'activitats. Font: Felipe Paredes (text traduït).

Ara la pregunta és: com aplicar-ho a l'aula? A continuació es faciliten algunes propostes i estratègies de Felipe Paredes orador i investigador, material cedit per a la difusió de la inclusió.

Inici de la unitat didàctica

OBJECTIUS:

- Rescatar e identificar els aprenentatges i experiències previes relacionades amb el tema
- Dotar de sentit l'aprenentatge proposat
- Relacionar el tema amb altres aprenentatges (encara que siga d'altres matèries)
- Explicitar com es va a avaluar

ACTIVITATS:

- Exposició breu del docent per presentar el tema i els objectius, metodologia i avaluació. (Important assenyalar aquestos elements, ja que això és el que ho diferencia d'una classe magistral).
- Reportatge realitzat pels estudiants. A la darrera sessió a mode d'anticipació, el mestre demanarà als estudiants que recerquen informació sobre el tema en diferents fonts fidedignes. Al començament de la següent sessió l'exposen per a generar una mena de debat.

ESTRATÈGIES:

- Pluja d'idees: el professor plantetja algunes qüestions i els estudiants anoten en les targetes les seves respostes per a després en grup compartir-les i jerarquitzar la informació.
- Philipp 66: es reunen els grups de sis estudiants i discuten durant sis minuts sobre un tema o pregunta formulada pel mestre. Un portaveu exposa les conclusions, s'analitza i s'avalua la informació.
- Role Playing: es formen grups a on cada membre representa un rol relacionat amb el tema proposat per a després debatre.

MATERIALS ADDICIONALS: Medis audiovisuals com videos i presentacions per tal de visualitzar el tema i/o motivar.

Desenvolupament de la unitat didàctica

OBJECTIUS:

- Desenvolupar i posar en pràctica les habilitats cognitives i específiques de la disciplina
- Assolir una forta interacció entre el professor i els alumnes
- Construir el propi aprenentatge i continguts de la classe
- Crear situacions que desafien als alumnes a posar en joc les seues habilitats cognitives i socials

ACTIVITATS:

- Exposició del mestre per lliurar la informació, contextualitzar i/o motivar als estudiants.
- Presentacions que donen suport a la retecció d'idees, ordenar els conceptes, clarificar alguns aspectes puntuals o específics, visibilitzar resultats, entre altres. Joc de targetes. Ajuda a la planificació participativa i a generar consensos.
- Mètode dels quatre passos: preparar, demostrar, aplicar i exercitar). Permet dominar pas a pas un procés de treball productiu.
- Mètode de projectes. Afavoreix el desenvolupament de competències en tasques i/o treballs interdisciplinars.
- Estudi de casos. Serveix per a la resolució de problemes fent ús de coneixements assolits.
- Treball de laboratori: Permet als estudiants observar i prendre contacte amb fenòmens reals.
- Simulacions. Permet veure diferents models a escala d'un problema similar a la realitat.
- Demostracions. Permet mostrar seqüències d'una tasca o acció complexa.

ESTRATÈGIES:

- Grups de treball perquè ajuda a promoure l'aprenentatge actiu i autònom, dona lloc a la interacció entre iguals i fomenta el desenvolupament d'habilitats socials i actitudinals.
- Pluja d'idees: permet una ampla participació dels estudiants, donant diferents punts de vista front a un mateix fet i ajuda a la resolució creativa de problemes.

MATERIALS ADDICIONALS: textos guies -com aquest- per a que els estudiants treballen de manera autònoma.

Tancament de la unitat didàctica

OBJECTIUS:

- Concloure amb les idees o punts centrals del treball realitzat
- Revisar el conjunt del procés i ressenyar les parts o aspectes importants
- Establir les bases de la continuïtat dels aprenentatges i els passos a seguir
- Reforçar aquells aprenentatges que el docent considera claus
- Valorar, estimular i incentivar als estudiants

ACTIVITATS:

- Síntesi realitzada pel mestre, assenyalant els aprenentatges esperats centrals.
- Ressenya dels moments més importants de la classe.
- Exposició breu d'un grup o alumne destacant els punts centrals de la classe.
- Avaluació formativa sobre els aprenentatges proposats -tenint en compte que en aquest moment el propòsit no és avaluar sinò que s'empra com a recurs-.

ESTRATÈGIES:

- Dinàmica per exposar cada alumne el que ha après emprant diferents medis d'expressió.

Coneguts els tres moments o fases de l'aprenentatge, cal coneixer els tres principis del DUA establerts per l'organització estadounidense Center for Applied Special Technology (CAST, 2011) que tenen en compte la teoria de les intel·ligències múltiples. El següent text s'ha extret de la pàgina oficial educaDUA sense modificar amb l'objectiu de difondre-les respectant la fidelitat dels principis i els seus arguments. Cal recordar que el present document no té una finalitat comercial.

Font: © 2011 by CAST. All rights reserved. www.cast.org. www.udlcenter.org. APA Citation: CAST (2011) *Universal Design for Learning guidelines version 2.0*. Wakefield, MA: Author.

Principi I: Proveir múltiples mitjans de Representació (el QUÈ de l'aprenentatge)

Els alumnes difereixen en la forma en què perceben i comprenen la informació que se'ls presenta. Per exemple, aquells amb discapacitat sensorial (ceguesa o sordesa), trastorns de l'aprenentatge (dislèxia), les diferències lingüístiques o culturals, i un llarg etcètera poden requerir maneres diferents d'abordar el contingut.

Uns altres, simplement, poden captar la informació més ràpid o de forma més eficient a través de mitjans visuals o auditius que amb el text imprès. A més, l'aprenentatge i la transferència de l'aprenentatge ocorre quan múltiples representacions són usades, ja que això permet als estudiants fer connexions interiors, així com entre conceptes.

En resum, no hi ha un mitjà de representació òptim per a tots els aprenents; pel que proveir opcions de representació és essencial.

Principi II: Proveir múltiples mitjans d'Acció i Expressió (el COM de l'aprenentatge)

Els aprenents difereixen en les formes en què poden navegar per un entorn d'aprenentatge i expressar el que saben. Per exemple, les persones amb alteracions significatives del moviment (paràlisi cerebral), aquells amb dificultats en les habilitats estratègiques i organitzatives (trastorns de la funció executiva), els que presenten barreres amb l'idioma, etc., s'aproximen a les tasques d'aprenentatge de forma molt diferent.

Alguns poden ser capaços d'expressar-se bé amb el text escrit, però no amb a la parla i viceversa. També cal reconèixer que l'acció i l'expressió requereixen d'una gran quantitat d'estratègia, pràctica i organització, i aquest és un altre aspecte en el qual els aprenents poden diferenciar-se.

En realitat, no hi ha un mitjà d'acció i expressió òptim per a tots els estudiants; pel que proveir opcions per a l'acció i l'expressió és essencial.

Principi III: Proveir múltiples formes d'Implicació (el PER QUÈ de l'aprenentatge)

L'afecte representa un element crucial per a l'aprenentatge, i els aprenents difereixen notablement en les maneres en què ells poden ser compromesos o motivats per a aprendre. Hi ha una varietat de fonts que poden influir en la variació individual en l'afecte, incloent la neurologia, la cultural, la rellevància personal, la subjectivitat i el coneixement previ, juntament amb una altra varietat de factors [...]

Alguns aprenents s'interessen molt amb l'espontaneïtat i la novetat, mentre que a uns altres els desinteressen i fins i tot els espanten aquests factors, preferint l'estricta rutina. Alguns aprenents prefereixen treballar solos, mentre que uns altres prefereixen treballar amb els companys. En realitat, no hi ha un tipus de compromís òptim per a tots els aprenents en tots els contextos; pel que proveir múltiples opcions per a comprometre's és essencial.

ESTIL D'APRENTATGE EN RELACIÓ AL DISSENY UNIVERSAL PER A L'APRENTATGE		
I Proporcionar formes de REPRESENTACIÓ	II Proporcionar ACCIÓ I EXPRESSIÓ	III Proporcionar formes d'IMPLICACIÓ
1 Percepció	4 Interacció física	7 Captar interès
Opcions que permetan la personalització en la presentació de la informació	Variar els mètodes de resposta	Optimitzar l'elecció individ. i l'autonomia
Oferir alternatives per a la info. auditiva	Optimitzar l'accés de ferramentes, productes i tecnologies de suport	Optimitzar rellevància, valor i autenticitat
Oferir alternatives per a la info. visual		Minimitzar la inseguritat i les distraccions
2 Llenguatge, matemàtiques i símbols	5 Expressió i comunicació	8 Esforç i persistència
Clarificar el vocabulari i els símbols	Usar múltiples mitjans de comunicació	Ressenyar la rellevància de metes i objectius
Clarificar la sintaxi i l'estructura	Usar múltiples ferramentes per a la construcció i la composició	Variar les exigències i els recursos per a optimitzar els desafiaments
Facilitar la decodificació de textos, notacions matemàtiques i símbols		Definir competències amb nivells de suport graduats per a la pràctica i la execució
Promoure la comprensió entre diferents idiomes	x Il·lustrar mitjançant múltiples mitjans	Utilitzar el feedback orientat cap al mestratge en una tasca
3 Comprensió	6 Funcions executives	9 Autorregulació
Activar/ substituir els coneixements previs	Guiar l'establiment adequat de metes	Promoure expectatives i creences que optimitzen la motivació
Destacar patrons, caract. fundamentals, idees principals i relacions	Donar suport a la planificació i el desenvolupament d'estratègies	Facilitar estratègies i habilitats personals
Guiar el procesament de la informació, la visualització i la generalització	Facilitar la gestió d'informació i de recursos	Desenvolupar l'auto-avaluació i reflexió
	Fer seguiment dels avanços	
OBJECTIU DE LA INCLUSIÓ		
Ensenyar a identificar recursos adequats	Orientar a complir les seues metes	Aconseguir que l'estudiant estiga motivat

Graella 2 d'elaboració pròpia per al Pla d'Actuació Individualitzat de la Unitat Específica de Comunicació i Llenguatge del CEIP Orba (Alfafar, València).

Seguint aquests principis, un grup de mestres de la Comunitat Valenciana (Añón, M., López, MD., García, E. i Noguera, E). ha elaborat una graella de necessitats educatives especials prou acertada i que cal ressenyar (vegeu annexos).

El document enregistra totes les variables possibles de necessitats segons tres paraules clau en la inclusió: accés, participació i aprenentatge. Aquesta graella resulta útil per a omplir dels estudiants per identificarels estils d'aprenentatge, analitzar-los i donar resposta. Suposa un suport per al mestre-tutor, ja que d'un cop d'ull pot comprovar els punts a on ha d'incidir. Es recomana emprar aquest recurs i desenvolupar-ho de manera conjunta i coordinada entre el personal que atén a l'alumne. També lliurar una còpia al Pla d'Actuació Individualitzat en el cas de l'alumnat amb Necessitat Educatives Especials i/o d'Aprenentatge.

DESCRIPCIÓ DE LES NEE PER A LA INCLUSIÓ SEGONS EL DISSENY UNIVERSAL PER A L'APRENENTATGE		
APRENENTATGE. Adequar els elements bàsics de la programació de les Unitats Didàctiques de la programació d'aula per a que tothom aprenga el Màxim de les seues possibilitats.	ACCÉS. Adequació dels entorns d'aprenentatge organitzant els elements d'accés al currículum de forma personalitzada.	PARTICIPACIÓ. Selecció d'estratègies específiques que permeten la participació de tot l'alumnat en la tasca comú proporcionant suport personal i social mentres es realitza.
AUTONOMIA ER A L'APRENENTATGE	INFORMACIÓ I COMUNICACIÓ	VALORS I NORMES
A1 Desenvolupar motivació cap l'aprenentatge individual i col·lectiu.	AC2 Acceder a la informació i/o comunicació oral / escrita amb alternatives múltiples per a la percepció sensorial/visual/auditiva.	P2 Conèixer i respectar la diversitat funcional, sociocultural, afectivo-sexual, de gènere i familiar per a desenvolupar valors, actituds i comportaments inclusius e igualitaris i evitar el rebuig i l'exclusió (dirigit al grup en el qual l'alumne està escolaritzat).
A2 Desenvolupar habilitats per a mantindre l'esforç i la concentració.	MATERIALS	P3 Conèixer, consensuar i respectar les normes de la convivència de l'aula i del centre.
CURRÍCULO COMÚ	AC4 Acceder a la comunicació y a l'aprenentatge amb Materials adaptats, materials tècnics i/o productes de suport (tècnics, tecnològics, complementaris i/o alternatius).	MOTIVACIÓ I AUTORREGULACIÓ
A4 Realitzar les tasques i activitats de la programació d'aula a un nivell de competència diferent del nivell i/o etapa en la qual l'alumne amb NEE està escolaritzat per a consolidar els aprenentatges bàsics.		P4 Desenvolupar la motivació per a participar en activitats de l'aula i el centre.
ADEQUACIONS TEMPORALS	PERSONALS	P5 Desenvolupar habilitats per a millorar l'autocontrol del seu comportament i reduir la impulsivitat.
	AC6 Acompanyament individualitzat per a l'aprenentatge de la parla i el llenguatge.	P6 Identificar les seues emocions i sentiments i desenvolupar habilitats d'autorregulació emocional.
CURRÍCULO PERSONALITZAT	AC7 Acompanyament individualitzat per a superar dificultats de l'aprenentatge específiques d'un àmbit de coneixement o dificultats generalitzades de més d'un àmbit de coneixement i previndre les dificultats que es pugueren produir per qualsevol situació personal i/o mèdica transitòria que ho justifique.	RELACIONS INTERPERSONALS
A10 Consolidar coneixements i destreses que degut a les característiques de l'alumne han de planificar-se de forma personalitzada.		P7 Desenvolupar habilitats per a la comunicació interpersonal i per a Establir relacions d'amistat i ajuda mutua.
A11 No ser qualificat en alguna assignatura per a la qual presenta especials dificultats degut a les seues característiques personals.		INTERACCIÓ GRUPAL
	AC9 Acompanyament individualitzat pel desplaçament i/o per a l'aprenentatge i pràctica d'hàbits d'autonomia personal (alimentació, higiene, control d'esfínters, etc.).	

Graella 3 d'elaboració pròpia arran del document de Añón, M. et al. S'observa una triada de les necessitats educatives per a la inclusió en funció de l'alumne.

Retornant al disseny de les unitats didàctiques, cal recurrir a la publicació de Revista Educació del 23/10/17 recuperada a <http://www.revistadeeducacion.cl/aplicar-diseno-universal-aprendizaje/>. En ella s'entrevista a Jennifer Levine, directora de CAST.

CONSIDERACIONS CLAU PER A PROGRAMAR UNA UNITAT DIDÀCTICA SEGONS EL DISSENY UNIVERSAL DE L'APRENTATGE

- Dissenyar partint d'un objectiu clar, rigorós i pensant en tots els estudiants.
- Tots els alumnes han de poder arribar a l'objectiu.
- Les metes han de ser flexibles i no incloure les formes en les quals s'han d'aconseguir.
- Definir els mètodes i materials seguint les pautes del DUA.
- Establir l'activitat que servirà per avaluar i que s'ubicarà al tancament de la unitat didàctica.

A la mateixa publicació de Revista Educació Levine ho exemplifica i es transcriu a aquestes pàgines per ser prou aclaridor en paraules d'una experta en DUA.

Un exemple concret:

Si l'objectiu és que els estudiants escriguin un assaig de cinc paràgrafs que descriu les fases de la metamorfosi de les papallones, ocorre el següent: és un objectiu que té la forma incrustada (assaig) i la professora ha de pensar bé quina és la seva meta real (...). Vol que puguin redactar un paràgraf o vol que ells comprenguin la metamorfosi de les papallones?

Si l'objectiu és que els estudiants puguin demostrar la seva comprensió de les fases de la metamorfosi, ocorre el següent: pot ser que puguin demostrar

aquesta comprensió escrivint un assaig, però potser també poden fer-lo (...) mitjançant un dibuix o d'una presentació en power point. (...).

Si l'objectiu és que els estudiants escriguin un assaig de cinc paràgrafs que descrigui el tema, ocorre el següent: el que li interessa al professor és que l'estudiant aprengui a redactar, no que sàpiga les fases de la metamorfosi de les papallones. “En aquest cas no hi ha cap raó per la qual ells hagin d'escriure sobre un tema en particular (...). La meta és escriure un breu assaig, pel que cal oferir tants suports com sigui possible per a assegurar-se que l'estudiant arribi a la meta. (...). Si ha de parlar usant un programa que converteixi la veu a text, també el poden fer (...).

Pot ser que en algun moment l'objectiu sigui escriure un assaig de cinc paràgrafs sobre la metamorfosi de les papallones i si aquest és el cas, cal dividir la meta: primer assegurar-se que ells comprenen la metamorfosi, després assegurar-se que ells comprenen com escriure un assaig de cinc paràgrafs i tant sols llavors pots ajuntar tots dos objectius o propòsits.

Quant de temps suposa adaptar el curriculum al DUA?

A l'entrevista anteriorment citada Levine explica que han treballat amb el Departament d'Educació de Massachuset, el de Nou Hampshire i el de Califòrnia. “Són processos que duren aproximadament cinc anys -afirma-. El primer any usualment s'enfoca en els mestres i el seu aprenentatge del que és DUA, com el poden experimentar a l'aula fent coses diferents, quines coses funcionen i què no. En el segon any comencem a instal·lar sistemes dins de l'escola per a augmentar la implementació, per exemple, rondes educacionals on els mestres es visiten a les

aules per a observar classes i discutir 'com haguéssim de canviar o millorar com a escola, no jo en la meva classe o tu en la teva, sinó com a escola i comunitat'. El segon any en general tenim 10 o 15 mestres en una escola. Al següent any tal vegada 30 o l'escola sencera, depenent de la grandària. I el quart i cinquè any té lloc el procés iteratiu, que consisteix en una millora contínua, a aprendre a redissenar i ajustar les planificacions de les lliçons”.

Però el DUA és garantia d'èxit en tots els estudiants amb dificultats de l'aprenentatge?

Els pensadors del DUA declaren que no s'ha creat un producte útil per a la globalitat de tota la diversitat: “res pot ser realment universal perquè sempre hi haurà un usuari que no podrà emprar el producte” (Mace, R., 1998). Per tant, en Educació el disseny del DUA afegeix una visió inclusiva del curriculum, però no resulta per sí mateixa efectiva, ja que alguns estudiants possiblement continuen necessitant atenció específica i individual.

RECURSOS INTERESSANTS

<http://readwithme.cast.org/>.

[Book Builder](#) és una eina desenvolupada pel [CAST](#) i que permet la creació de llibres digitals interactius, amb contingut multimèdia, i desplegar en ells les virtuts de els principis del Disseny Universal per a l'Aprenentatge.

<http://www.educadua.es>

Plataforma creada des del projecte DUALETIC per a la difusió del DUA en espanyol.

BIBLIOGRAFÍA

Paredes Ulloa, F. Diseño Universal de Aprendizaje como Apoyo a Programas de Integración Educativa. Repositorio UDEC. Universidad de Concepción
Recuperado de <https://es.slideshare.net/FelipeParedesUlloa/analisis-critico-del-dua>

Revista Educació del 23/10/17 recuperada a <http://www.revistadeeducacion.cl/aplicar-diseno-universal-aprendizaje/>

CAPÍTOL 3. ACCÉS CURRICULAR AMB EL DUA I LES INTEL·LIGÈNCIES MÚLTIPLES

A la secció anterior s'ha esmentat una graella elaborada per Añón, M. i el seu equip sobre les necessitats d'accés, participació i aprenentatge. Arribats a aquest punt cal aprofundir més en aquesta.

Descripción de necesidades educativas para la inclusión	¿Cómo es mi grupo?
<p>ACCESO Adecuación de los entornos de aprendizaje organizando los elementos de acceso al currículo de forma personalizada.</p> <p>AC1 Acceder a la información y/o comunicación oral o escrita en la lengua de aprendizaje por desconocimiento del idioma.</p> <p>AC2 Acceder a la información y/o comunicación oral o escrita con alternativas múltiples para la percepción sensorial/visual activa.</p> <p>AC3 Acceder a la información y/o comunicación oral o escrita con facilidades multimodales (áudios, gráficos, simbólicos y gestuales).</p> <p>AC4 Acceder a la comunicación y al aprendizaje con materiales adaptados, materiales táctiles y/o productos de apoyo (lentes, herramientas, complementos y/o alternativos).</p> <p>AC5 Acceder a los espacios y dependencias del centro y a los lugares donde se realizan experiencias de aprendizaje fuera del centro (elementos arquitectónicos, de mobiliario, de movilidad y transporte).</p> <p>AC6 Acompañamiento individualizado para el aprendizaje del habla y el lenguaje.</p> <p>AC7 Acompañamiento individualizado para superar dificultades de aprendizaje específicas de un ámbito de conocimiento o dificultades generalizadas de más de un ámbito de conocimiento y prevenir las dificultades que se pudieran producir por cualquier situación personal y/o médica transitoria que lo justifique.</p> <p>AC8 Acompañamiento individualizado para desarrollar la movilidad y el control postural.</p> <p>AC9 Acompañamiento individualizado para desplazarse y/o para el aprendizaje y práctica de hábitos de autonomía personal (alimentación, higiene, control de esfínteres, etc.).</p> <p>AC10 Supervisión y asistencia social, médica y/o sanitaria (Bafut, Bafut Mental, LISMI, UPFA, Servicios Sociales, SEAFI...)</p> <p>AC11 Acceder a recursos económicos y/o sociales para asistir con regularidad a clases y participar en todas las experiencias educativas organizadas fuera del centro.</p> <p>Información y comunicación Materiales Personales Económicos y Sociales</p>	<p>PARTICIPACIÓN Selección de estrategias específicas que permitan la participación de todo el alumnado en la tarea común proporcionando apoyo personal y social mientras la realiza.</p> <p>P1 Conocer y respetar la diversidad de etnias y culturas para desarrollar valores, actitudes y comportamientos incluyentes e igualitarios y evitar el rechazo y la exclusión (dirigido a el alumnado de nueva incorporación y al grupo al que se incorpora).</p> <p>P2 Conocer y respetar la diversidad funcional, sociocultural, afectivo-emocional, de género y familiar para desarrollar valores, actitudes y comportamientos incluyentes e igualitarios y evitar el rechazo y la exclusión (dirigido al grupo en el que el alumno está escolarizado).</p> <p>P3 Conocer, consentir y respetar las normas de convivencia del aula y el centro.</p> <p>P4 Desarrollar motivación para participar en actividades del aula y el centro.</p> <p>P5 Desarrollar habilidades para mejorar el autocontrol de su comportamiento y reducir la impulsividad.</p> <p>P6 Identificar sus emociones y sentimientos y desarrollar habilidades de autorregulación emocional.</p> <p>P7 Desarrollar habilidades para la comunicación interpersonal y para establecer relaciones de amistad y ayuda mutua.</p> <p>P8 Desarrollar empatía y habilidades para la resolución dialogada de conflictos.</p> <p>P9 Desarrollar habilidades para tutorizar a sus compañeros y compañeras.</p> <p>P10 Desarrollar habilidades para colaborar en equipos de trabajo y en grupos cooperativos.</p> <p>P11 Desarrollar habilidades para participar, dinamizar y organizar actividades colectivas.</p> <p>Valores y normas Motivación y autorregulación Relaciones Interpersonales Interacción grupal</p> <p>APRENENTATGE Adecuar los elementos básicos de la programación de las Unidades Didácticas de la programación de aula para que todo el alumnado aprenda al máximo de sus posibilidades.</p> <p>A1 Desarrollar motivación hacia el aprendizaje individual y colectivo.</p> <p>A2 Desarrollar habilidades para mantener el esfuerzo y la concentración.</p> <p>A3 Desarrollar estrategias para el aprendizaje autónomo y la identificación, establecer metas realistas, seleccionar y desarrollar estrategias, gestionar la información y los recursos y realizar el seguimiento de sus avances.</p> <p>A4 Profundizar en los conocimientos y realizar las tareas y actividades de la programación de aula con un alto nivel de complejidad.</p> <p>A5 Superar las dificultades de aprendizaje específicas para consolidar los conocimientos de alguna asignatura o asignaturas de un ámbito de conocimiento, o las dificultades de aprendizaje generalizadas de más de un ámbito de conocimiento, haya repetido o no.</p> <p>A6 Realizar las tareas y actividades de la programación de aula a un nivel de complejidad diferente al del nivel y/o etapa en la que el alumno/a con NEE está escolarizado para consolidar los aprendizajes básicos.</p> <p>A7 Consolidar los conocimientos y aprendizajes de los diferentes niveles y etapas de la escolarización en menos tiempo del prescrito para todo el alumnado.</p> <p>A8 Consolidar los conocimientos y aprendizajes de un nivel y/o etapa en más tiempo del prescrito para a todo el alumnado para consolidar los objetivos generales y las competencias clave.</p> <p>A9 Consolidar conocimientos y destrezas para la comunicación y el aprendizaje en las lenguas de la comunidad valenciana.</p> <p>A10 Consolidar conocimientos y destrezas que, por las características del alumno/a, deben planificarse de forma personalizada.</p> <p>A11 No ser calificado en alguna asignatura para la que tiene especiales dificultades a causa de sus características personales.</p> <p>Autonomía para el aprendizaje Currículo común Adequaciones temporales Currículo personalitzat</p>

Imatge: descripció de les necessitats edcatives per a la inclusió (Añón, M., López, MD., García, E. i Noguera, E). Disponible als annexos.

La graella està formada per tres columnes corresponents amb els tres principis del DUA. Cadascuna es divideix en quatre subcategories que cal analitzar.

	<p>ACCÉS . Adequació dels entorns de l'aprenentatge organitzant els elements d'accés al currículum de forma personalitzada.</p> <p>Informació i comunicació -AC 1, AC2, AC3 - Materials -AC4, AC5 - Personals -AC6, AC7, AC8, AC9 - Econòmics i socials -AC 10, AC 11 -</p>
	<p>PARTICIPACIÓ. Selecció d'estratègies específiques que permeten la participació de tot l'alumnat amb la tasca comú proporcionant suport personal i social mentre la realitza.</p> <p>Valors i normes - P1, P2, P3 - Motivació i autorregulació -P4, P5, P6 - Relacions interpersonals -P7, P8, P9 - Interacció grupal . P10, P11 -</p>
	<p>APRENENTATGE. Adequar els elements bàsics de la programació de les Unitats Didàctiques de la programació de l'aula perquè tot l'alumnat aprengui el màxim de les seues possibilitats.</p> <p>Autonomia per a l'aprenentatge - A1, A2, A3 - Currículum comú -A4, A5, A6 - Adequacions temporals - A7, A8 - Currículum personalitzat -A9, A10, A11 -</p>

ACCÉS . Adecuació dels entorns de l'aprenentatge organitzant els elements d'accés al currículum de forma personalitzada.

INFORMACIÓ I COMUNICACIÓ

AC1	Accedir a la informació i/o comunicació oral o escrita en la llengua de l'aprenentatge per desconèixer de l'idioma.
AC2	Accedir a la informació i/o comunicació oral o escrita amb alternatives múltiples per a la percepció sensorial/visual/auditiva.
AC3	Accedir a la informació i/o comunicació oral o escrita amb facilitadors multimodals (sonors, gràfics, simbòlics i/o gestuals).

ACCÉS . Adecuació dels entorns de l'aprenentatge organitzant els elements d'accés al currículum de forma personalitzada.

MATERIALS

AC4	Accedir a la comunicació i a l'aprenentatge amb materials adaptats, materials tècnics i/o productes de suport (tècnics, tecnològics, complementaris i/o alternatius).
AC5	Accedir als espais i dependències del centre i als punts a on es realitzen experiències d'aprenentatge fora del centre (elements arquitectònics, de mobiliari, de mobilitat i transport).

ACCÉS . Adecuació dels entorns de l'aprenentatge organitzant els elements d'accés al currículum de forma personalitzada.

PERSONALS

AC6	Acompanyament individualitzat per a l'aprenentatge de la parla i del llenguatge.
AC7	Acompanyament individualitzat per a superar dificultats d'aprenentatge específiques d'un àmbit de coneixement o dificultats generalitzades de més d'un àmbit de coneixement i prevenir les dificultats que es pogueren produir per qualsevol situació personal i/o mèdic.
AC8	Acompanyament individualitzat per a desenvolupar la mobilitat i el control postural.
AC9	Acompanyament individualitzat per al desplaçament i/o aprenentatge i pràctica d'hàbits d'autonomia personal (alimentació, higiene, control d'esfínters, etc.).

ACCÉS . Adecuació dels entorns de l'aprenentatge organitzant els elements d'accés al currículum de forma personalitzada.

ECONÒMICS I SOCIALS

AC10	Supervisió i assistència social, mèdica i/o sanitària (Salut, Salut Mental, USMI, UPCA, Serveis Socials, SEAFI...)
AC11	Accedir a recursos econòmics i/o socials per assistir amb regularitat a classe i participar en totes les experiències educatives organitzades fora del centre.

PARTICIPACIÓ. Selecció d'estratègies específiques que permeten la participació de tot l'alumnat amb la tasca comú proporcionant suport personal i social mentre la realitza.

VALORS I NORMES

P1	Conèixer i respectar la diversitat d'ètnies i cultures per a desenvolupar valors, actituds i comportaments inclusius i igualitaris i evitar el rebuig i l'exclusió (dirigit a tot l'alumnat de nova incorporació i al grup al qual s'incorpora).
P2	Conèixer i respectar la diversitat funcional, sociocultural, afectiu-sexual, de gènere i familiar per a desenvolupar valors, actituds i comportaments inclusius i igualitaris i evitar el rebuig i l'exclusió (dirigit al grup en el qual l'alumne està escolaritzat).
P3	Conèixer, consensuar i respectar les normes de convivència de l'aula i del centre.

PARTICIPACIÓ. Selecció d'estratègies específiques que permeten la participació de tot l'alumnat amb la tasca comú proporcionant suport personal i social mentre la realitza.

MOTIVACIÓ I AUTORREGULACIÓ

P4	Desenvolupar la motivació per a participar en activitats de l'aula i el centre.
P5	Desenvolupar habilitats per a millorar l'autocontrol del seu comportament i reduir la impulsivitat.
P6	Identificar les seues emocions i sentiments, així com desenvolupar habilitats d'autorregulació emocional.

PARTICIPACIÓ. Selecció d'estratègies específiques que permeten la participació de tot l'alumnat amb la tasca comú proporcionant suport personal i social mentre la realitza.

RELACIONS INTERPERSONALS

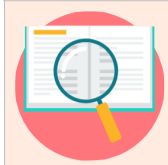
P7	Desenvolupar habilitats per a la comunicació interpersonal i per a Establir relacions d'amistad i ajuda mutua.
P8	Desenvolupar lèmpatia i habilitats per a la resolució dialogada de conflictes.
P9	Desenvolupar habilitats per a tutoritzar als seus companys i companyes.

PARTICIPACIÓ. Selecció d'estratègies específiques que permeten la participació de tot l'alumnat amb la tasca comú proporcionant suport personal i social mentre la realitza.

INTERACCIÓ GRUPAL

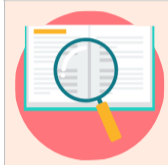
P10	Desenvolupar habilitats per a col·laborar en equips de treball i en grups cooperatius.
P11	Desenvolupar habilitats per a participar, dinamitzar i organitzar activitats col·lectives.

APRENTATGE. Adequar els elements bàsics de la programació de les Unitats Didàctiques de la programació de l'aula perquè tot l'alumnat aprengui el màxim de les seues possibilitats.

AUTONOMIA PER A L'APRENTATGE

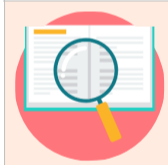
A1	Desenvolupar la motivació cap a l'aprenentatge individual i col·lectiu
A2	Desenvolupar les habilitats per a mantenir l'esforç i la concentració.
A3	Desenvolupar estratègies per a l'aprenentatge autònom i la planificació: establir les metes realistes, seleccionar i desenvolupar estratègies, gestionar la informació i els recursos i realitzar el seguiment dels seus progressos.

APRENTATGE. Adequar els elements bàsics de la programació de les Unitats Didàctiques de la programació de l'aula perquè tot l'alumnat aprengui el màxim de les seues possibilitats.

CURRÍCULO COMÚ

A4	Aprofundir en els coneixements i realitzar les tasques i activitats de la programació de l'aula amb un alt nivell de complexitat.
A5	Superar les dificultats d'aprenentatge específiques per a consolidar els coneixements d'alguna assignatura d'un àmbit de coneixement (...).
A6	Realitzar les tasques i activitats de la programació d'aula a un nivell de competència inferior a l'etapa en la que l'alumne amb NEE està escolaritzat (...).

APRENTATGE. Adequar els elements bàsics de la programació de les Unitats Didàctiques de la programació de l'aula perquè tot l'alumnat aprengui el màxim de les seues possibilitats.

ADEQUACIONS TEMPORALS

A7	Consolidar els coneixements i aprenentatges d'un nivell en menys temps (...).
A8	Consolidar els coneixements i aprenentatges d'un nivell en més temps (...).

APRENTATGE. Adequar els elements bàsics de la programació de les Unitats Didàctiques de la programació de l'aula perquè tot l'alumnat aprengui el màxim de les seues possibilitats.

CURRÍCULO PERSONALITZAT

A9	Consolidar coneixements i destresses per a la comunicació i l'aprenentatge en les llengües de la Comunitat Valenciana.
A10	Consolidar coneixements i destresses que, per les característiques de l'alumne, han de planificar-se de manera personalitzada.
A11	No ser qualificat d'alguna assignatura per a la qual té especials dificultats a causa de les seues característiques personals.

A aquest punt cal recordar els elements interconnectats del DUA: les tres fases de l'aprenentatge (què, com i per què), els tres principis del DUA (representació; acció i expressió; i implicació), els tres moments de seqüenciació d'una unitat didàctica (inici, desenvolupament i tancament) i les tres necessitats d'accés, participació i aprenentatge.

<p>PRINCIPI I Representació</p>	<p>QUÈ</p> 	<p>Necessitat d'APRENTATGE</p> 	<p>INICI: rebre i analitzar la informació</p>
<p>PRINCIPI II Acció i expressió</p>	<p>COM</p> 	<p>Necessitat d'ACCÉS</p> 	<p>DESENVOLUPAMENT: planear i executar accions</p>
<p>PRINCIPI III Implicació</p>	<p>PER QUÈ</p> 	<p>Necessitat PARTICIPACIÓ</p> 	<p>TANCAMENT: avaluar i assumir prioritats</p>

LES INTEL·LIGÈNCIES MÚLTIPLES

A l'hora de desenvolupar una programació multinivell resulta interessant tindre en compte altres aspectes com les diferents intel·ligències que tots els alumnes tenen. Tots els estudiants les presenten, però sempre n'hi ha una que predomina. Es tracta de garantir que totes les activitats fomenten l'ús de cadascuna d'elles amb equitat.

Escamilla (2014) cita al seu llibre Intel·ligències múltiples (...) a Alart (2010) per definir la teoria de les intel·ligències múltiples: "ens ajuden a entendre que tots som

intel·ligents de diferents maneres i podem aprendre mitjançant les nostres fortaleeses” (pp, 22).

Amstrong (2012) estableix que es visualitza un canvi del rol de docent d'Educació Especial que s'esdevindrà en assessor del docent-tutor de l'aula perquè identifica les intel·ligències i els punts forts dels estudiants, així com dissenya programes afavorint la inclusió educativa (Escamilla, A. 2014).

A continuació es presenta una graella a on es recopila la tipologia de les intel·ligències múltiples (IM), la definició, els trets característics i suggeriments didàctics per a programar.

	DEFINICIÓ	TRETS CARACTERÍSTICS	SUGGERIMENTS DIDÀCTIQUES
Intel·ligència lingüística	Potencial per a captar, comprendre, organitzar i emprar el llenguatge verbal de forma oral o escrita per a transmetre idees i pensaments; recordar informació i influir en altres persones (estat, punt de vista...).	<ul style="list-style-type: none"> ● Escolta amb atenció als discursos i missatges verbals. ● Identifica el contingut i la intenció de diferents tipus de text. ● Mostra fluidessa en el lèxic. ● Té bona memòria auditiva (recordar noms, dades...). ● Gaudeix dels jocs del Llenguatge: embarbussaments, endevinalles, acudits, mots encreuats... 	<ul style="list-style-type: none"> ● Llibres de lectura ● Materials d'escriptura: fitxes d'escriptura creativa ● Mots encreuats ● Anagrames ● Scrabble ● Assemblea, debats i converses ● Llegir i crear històries ● Rol de portaveu en el treball cooperatiu (presenta, pregunta i contesta).
Intel·ligència lògic-matemàtic	Potencial per a captar, comprendre i establir relacions, per a emprar nombres i operacions de manera efectiva, per a plantejar i resoldre situacions problemàtiques i per a desenvolupar esquemes i raonaments.	<ul style="list-style-type: none"> ● Realitza càlculs aritmètics mentals amb avidesa ● Resoldre situacions problemàtiques manipulant nombres i operacions. ● Manipular materials diferents per a quantificar, comparar, seriar, classificar i mesurar. ● Identifica patrons. ● Domina l'ús de proposicions, funcions i altres conceptes abstractos. ● Interpreta i empra símbols matemàtics. ● Li agraden els jocs de normes, enigmes i d'estrategia. ● Domina els conceptes de quantitat, temps i causa-efecte. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Àbac ● Bocs lògics ● Jocs de normes i estratègies ● Calculadores ● Joc de compra i venda amb diner simulat ● Instruments de mesura (balances, cintes mètriques, recipients de capacitat, rellotge...). ● Rol de controlador en el treball cooperatiu (controla el temps).

	DEFINICIÓ	TRETS CARACTERÍSTICS	SUGGERIMENTS DIDÀCTIQUES
Intel·ligència musical	<p>Procesos: Cognitius i emocionals -anàlisi, comprensió, valoració i composició de peces musicals-.</p> <p>Auditius -percepció i comprensió de les melodies, els timbres, els ritmes i la harmonia-.</p> <p>Visuals -lectura de les notes musicals-.</p> <p>Kinestèsics - moviment i Llenguatge corporal-.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ●Reconèix els sons de persones, objectes, animals i fenòmens de la naturalesa. ●Localitza la font sonora i els situa en mapes de sons. ●Percep, discrimina, transforma i expressa les formes musicals de manera vocal e instrumental. ●Interioritza i recorda diferents tipus de cançons i melodies. 	<ul style="list-style-type: none"> ●App i programes per a crear sons - per exemple, app Bagage iOS-. ●Coreografies. ●Fabricar instruments amb material reciclat. ●Rol de controlador en el treball cooperatiu (supervisa el nivell de soroll de grup).
Intel·ligència viso-espacial	<p>Potencial per a reconèixer, decodificar i codificar informació gràfica i visual i per a interpretar, desenvolupar-se i organitzar l'espai tenint en compte les distàncies, els recorreguts i les trajectòries.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ●Realitza trencaclosques ●Classifica per colors, mesures, grandària, objectes...en diferents llocs i circumstàncies. ●Representa amb plastilina o altres materials objectes tridimensionals. ●Interpreta mapes. ●Identifica mesures i volums. 	<ul style="list-style-type: none"> ●Trencaclosques ●Materials de pintura, dibuix, argila, plastilina... per a recrear tridimensionalment elements de l'entorn. ●Fotografies i il·lustracions. ●Jocs de construcció com els Legos. ●Globus terraqüi, mapes, plans de ciutats. ●Rol de controlador del treball cooperatiu (organitza els materials i els distribueix).
Intel·ligència corporal-cinestèsica	<p>Potencial per a utilitzar el cos de manera total o segmentària per a afavorir el pensament i l'expressió d'idees i sentiments per a manipular, transformar i crear objectes i materials.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ●Coordinació, equilibri, flexibilitat, força i velocitat. ●Percebre, analitzar i controlar el moviment i la percepció de mesures i volums. ●Selecciona i aplica diferents estratègies per a aconseguir objectius determinats en pràctiques i activitats de ball, joc i esport. 	<ul style="list-style-type: none"> ●Objectes per a llançar i arreplegar ●Materials de modelat i pintura. ●Fotografies i càmera de fotos. ●Titelles ●Disfresses per a dramatitzar i ballar. ●Rol de controlador del treball cooperatiu (organitza els materials i els distribueix).
Intel·ligència naturalista	<p>Potencial per a captar, distingir, interpretar i comunicar informació relativa a l'èsser humà (el cos, l'alimentació i la salut) i la naturalesa (el paisatge, la terra, el cel, els animals...).</p>	<ul style="list-style-type: none"> ●Analitzar, comparar i classificar elements de la naturalesa. ●Determinar els factors causa-efecte relacionats amb els elements de la naturalesa. ●Establir relacions d'interdependència entre els diferents elements de la naturalesa. ●Observa, recopila dades, formula hipòtesis, experimenta i conclou. 	<ul style="list-style-type: none"> ●La cura de la mascota de la classe. ●Preparar i realitzar eixides a museus i exposicions ●Projectes amb la naturalesa com és l'hort escolar. ●Eixides a espais naturals. ●Observacions i estudis de tipus d'animals.

	DEFINICIÓ	TRETS CARACTERÍSTICS	SUGGERIMENTS DIDÀCTIQUES
Intel·ligència interpersonal	Potencial per a captar i entendre les intencions, motivacions, emocions i desitjos dels demés e interactuar amb ells.	<ul style="list-style-type: none"> ●Reconèix i interpreta situacions socials. ●Identifica llenguatges no verbals i comportaments. ●Adapta el seu discurs a l'interlocutor. 	<ul style="list-style-type: none"> ●Apadrinament lector ●Tutorització entre iguals ●Mediadors de convivència ●Rol de coordinador en el treball cooperatiu (anima a l'equip per a continuar avançant i coordina les tasques que desenvoluparà cadascun).
Intel·ligència intrapersonal	Potencial per a captar, reflexionar, entendre i comunicar tota la informació relacionada amb un mateix, amb les pròpies capacitats i dificultats, amb el desenvolupament d'actituds d'esforç i perseverància. Pren decisions, identificant i seleccionant les mesures i valorant les seves conseqüències.	<ul style="list-style-type: none"> ●Reconèixer i interpretar els seus interessos, motivacions, estil d'aprenentatge i destresses cognitives. ●Determina plans i accions de millora respecte a les pròpies intel·ligències i interessis. ●Pren decisions fundamentades en el coneixement de sí mateix. 	<ul style="list-style-type: none"> ●Exposició amb fotografies de la seua biografia i família. ●Treball de co-avaluació ●Treball en equip ●Analitzar dilemes socials

Graella 4 d'elaboració pròpia arran del llibre Intel·ligències múltiples. Claves y propuestas para su desarrollo en el aula (Escamilla, 2014).

DIFERÈNCIES ENTRE INTEL·LIGÈNCIES MÚLTIPLES I COMPETÈNCIES CLAU.

El treball de les competències claus desenvolupen les diferents intel·ligències del nostre alumnat.

Les competències claus representen les necessitats del moment cultural, econòmic, polític, social i pedagògic acordats per la Unió Europea. La seua definició és: les competències clau són totes elles les que les persones precisen per al seu desenvolupament personal i autorrealització, així com per a la ciutadania activa, la inclusió social i el treball.

COMPETÈNCIA = continguts (saber) + habilitats (saber fer) + actitudes (saber ser, estar i conviure)

COMPETÈNCIES CLAU	INTEL·LIGÈNCIES MÚLTIPLES
Competència en comunicació lingüística (CCLI)	Lingüística
Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia (CMCT)	Lògic-matemàtic
Competència digital (CD)	Lingüística i lògic-matemàtic
Aprendre a aprendre (CAA)	Intrapersonal
Competències socials i cívics (CSC)	Interpersonal
Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor (SIEE)	Intrapersonal
Conciència i expressió culturals (CEC)	Naturalista, musical, corporal-cinestèsica i espacial

Graella 5 d'elaboració pròpia arran del llibre Inteligències múltiples. Claves y propuestas para su desarrollo en el aula (Escamilla, 2014).

RECURSOS INTERESSANTS

Paquete básico DUA- Antonio A. Márques. Blog “Si es por el maestro nunca aprendo”. <https://www.antonioamarquez.com/2019/01/17/paquete-basico-dua/>

BIBLIOGRAFIA

Escamilla, A. (2014). Inteligències múltiples. Claves y propuestas para su desarrollo en el aula. Barcelona: GRAÓ.

CAPÍTOL 4. PROGRAMACIONS MULTINIVELL.

DEFINICIÓ

Les programacions multinivell també són conegudes com a “ensenyament multinivell”. Aquest ensenyament multinivell és una planificació que asumeix la individualització, la flexibilitat i la inclusió de tots els alumnes -en l’aula ordinària-, sense distinció ni exclusió pel seu nivell d’habilitats o capacitats. A aquest ensenyament es manté la referència d’uns objectius i aprenentatges comuns, es disposa d’un ampli emmagatzem de mètodes i estratègies d’instrucció que empren de manera flexible en funció de les característiques individuals dels alumnes.

ESTRUCTURA

A l’aula d’ensenyament multinivell existeixen espais multitasca per a combinar diferents metodologies: explicació del mestre, treball individual, treball cooperatiu, orientació, tutoria individualitzada, espai per a treball per parelles, etc.

La programació multinivell és el procés de presentar el currículum des de els diferents nivells de capacitats i estils d’aprenentatge de l’alumnat. Per a dur-lo a terme cal adequar:

- a. Objectius específics dins de l’objectiu general
- b. Continuts a aprendre
- c. Estratègies metodològiques
- d. Tasques a realitzar
- e. Recursos i materials a emprar
- f. Avaluació dels aprenentatges

La programació multinivell permet al mestre que planifiqui una lecció per a tot el grup-classe i disminuir la possibilitat d’utilitzar programes diferents.

Pujolàs (2001) aconsella que els objectius sigan oberts, operatius i assolibles per a tots els estudiants: no poden redactar-se en termes de “tot o res”.

ELABORACIÓ

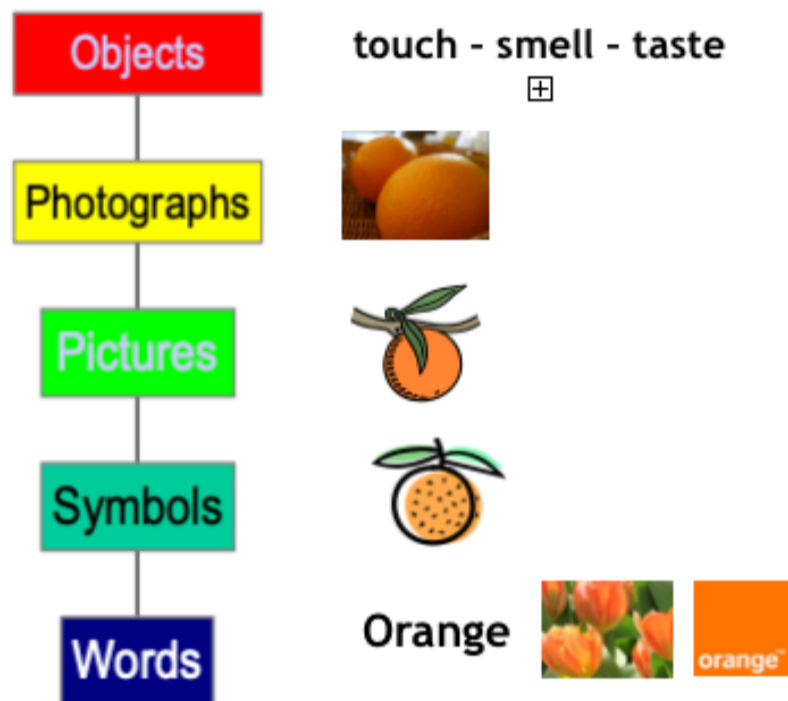
Algunes estratègies que es podem emprar es detallen a continuació:

ESTRATÈGIES PER A LA PROGRAMACIÓ MULTINIVELL	
ALUMNAT	☐ Claretat en els passos a seguir per al desenvolupament de la tasca ☐ Lectures guiades a classe ☐ Avaluació d'activitats programades a l'aula ☐ Aprenentatges significatius vinculats a interessos i aspiracions personals ☐ Llistat de paraules clau emprades, aclarades i revisades. ☐ Tasques i instruccions clarament explicades
DOCENT	☐ Objectius de l'aprenentatge definits amb claretat ☐ Pedagogies amb rigor científic ☐ Agrupaments amb propòsits variats i sguin suport de ll'aprenentatge. ☐ Complementar les explicacions amb exemples que impliquen moviment. Per exemple: demanar la participació voluntària de tres estudiants per a explicar la suma. ☐ Avaluació continua d'aprenentatge i retroalimentació ☐ Varietat d'enfoques d'ensenyament del tema per a adaptar-se als estudiants ☐ Enfoque interactiu per a l'aprenentatge>: els alumnes són valorats com a co-constructors del coneixement i de l'aprenentatge. ☐ Facilitar la possibilitat que adquerisquen l'aprenentatge mitjançant la recerca i la investigació. ☐ Desenvolupament de les habilitat per a l'aprenentatge.
DOCENT DE SUPORT	☐ Augmentar la independència, la confiança i promoure altes expectatives.
AMBIENTS I ESPAIS	☐ Usos efectius de l'espai ☐ Estacions de treball ☐ Parets/murals individuals de treball ☐ Rutines de pensament ☐ Cultura d'aprendre de les errades ☐ Aprofitar qualsevol oportunitat per a celebrar èxits
RECURSOS	☐ Accés a materials concrets per a donar suport a l'aprenentatge i la independència. ☐ Mètodes alternatius al control per a demostrar el progrés ☐ Accés a la tecnologia

Graella 5 d'elaboració pròpia arran del document Swindon Good Practice Guide for Early years, Schools & Colleges SGPG (2014).

També hi ha una estratègia que es denomina “Jerarquia del llenguatge” i ha sigut desenvolupat per Anita Devi (2008). Es tracta de tindre en compte a l’hora de triar recursos visuals l’ordre següent de menor a major abstracció i, per tant, dificultat en la comprensió.

Hierarchy of Language

Inicialment els nens usen els cinc sentits per a identificar la taronja. Amb el temps, comencen a associar fotos reals en 2D amb objectes concrets en 3D. Un major desenvolupament porta a comprendre que una imatge realista representa el mateix que la foto, que al seu torn representa l'objecte real. La comprensió simbòlica ve després, seguida de l'associació de paraules. En el nivell de comprensió de la paraula, els nens usen claus contextuais per a destriar si “taronja” es refereix a la fruita, el color o la companyia de telèfons

mòbils. En efecte, és important determinar quin tipus d'imatges funcionen millor per a cada nen i jove.

RECURSOS INTERESSANTS

Pàgina web amb notícies i documentals sobre

l’educació i les pedagogies. Es poden veure experiències d’èxit a escoles del món, especialment d’Anglaterra. Es recomana la visualització del següent enllaç sobre una sessió pràctica per a treballa les matemàtiques i que beneficia als xiquets amb dislexia i als que no en tenen.

<http://www.schoolsworld.tv/node/3431?terms=64,240>

CAPÍTOL 5. UNITATS DIDÀCTIQUES INTEGRADES

DEFINICIÓ

En paraules de l'equip Proyecto Atlántida una Unitat Didàctica Integrada és un instrument de planificació que defineix les condicions que permetran generar les experiències educatives per a l'aprenentatge de les competències clau. S'anomena "Integrada" per relacionar tots els elements curriculars. La Unitat Didàctica Integrada pretén ser una resposta eficaç a la necessitat de construir un currículum integrat per a facilitar l'aprenentatge de les competències clau. En aquest model de programació es poden assemblar eficaçment els nivells d'integració que afavoreixen l'aprenentatge de les competències clau i, a més, s'aconsegueix un equilibri entre els seus elements constitutius, a saber, "concreció curricular", "transposició didàctica" i "valoració dels aprenentatges".

ESTRUCTURA

L'estructura de les unitats didàctiques és la següent:

A) Cada unitat didàctica es basa en una tasca **SOCIALMENT** rellevant que l'alumne haurà de realitzar en l'aula ordinària, la que aquesta consisteix en l'elaboració d'un producte final rellevant, amb un valor cultural, artístic, social i fins i tot econòmic determinat que permetrà resoldre una situació-problema real en un context social, personal, familiar i / o escolar. S'apliquen continguts mitjançant el desenvolupament d'exercicis i engegant processos mentals imprescindibles mitjançant el desenvolupament d'activitats. La utilització d'aquest producte final en el context per al qual s'ha elaborat permetrà la participació de l'alumnat en tasques socials que desenvolupen interaccions reals als contextos seleccionats.

B) Activitats-Accions d'Aula: situacions didàctiques d'aprenentatge segons la LOE-LOMCE. Són l'engegada de les Competències Clau i els continguts establits. De forma general apareixeran en totes les unitats una seqüència formada per exercicis, activitats i finalment, la tasca a aconseguir en cada unitat didàctica.

Les **ACTIVITATS** es poden ser de 3 tipus:

- **Activitats inicials (rebre i analitzar la informació):** tracten d'explorar quins són les idees prèvies i descobrir les estructures d'acolliment a partir de les quals es podran introduir nous coneixements. També permeten explicitar i negociar els objectius d'aprenentatge perquè l'alumnat se'ls represente i sàpia què s'espera d'ell o ella, així com d'informar dels criteris d'avaluació. Solen ser activitats com, per exemple: pluja d'idees, coneixements previs, motivacionals, plantejament de problemes ...
- **Activitats de desenvolupament:** es tracta que l'alumnat obtinga informació significativa per a afavorir la construcció de nous coneixements. Poden consistir en activitats per a qüestionar les idees prèvies, provocant el dubte, per a aconseguir un canvi conceptual o reestructurar el coneixement, incorporant nous elements o bé avançar en la complexitat de continguts ja coneguts. En definitiva, es pretén l'establiment de connexions entre els nous coneixements que s'incorporen, si escau, i els ja existents mitjançant explicacions i activitats estructurades. Podem trobar activitats d'estructuració, de transmissió, portafolios, de recerca, de recerca, projectes, simulacions, casos de pensament, activitats cooperatives, exercicis de "gimnàstica mental", de desenvolupament, ensenyament recíproc ...
- **Activitats de síntesis:** en aquesta fase de la seqüència didàctica, les activitats que es fan han de permetre la transferència dels coneixements apresos i la seua aplicació a la resolució de problemes o situacions pràctiques en diferents contextos, a fi de consolidar els nous aprenentatges i reconèixer la seua utilitat.

Els **EXERCICIS** fan referència a les tasques mecàniques com la lectoescriptura, separació de frases, descomposició de paraules en síl·labes i ortografia. La tipologia d'exercicis és molt àmplia, d'ampliació, de reforç, mapes conceptuals, resums, exposicions sobre el contingut après, recapitulacions, avaluacions, ...

Per tant, el fil conductor està donat per una **TASCA SOCIAL** rellevant que es durà a terme durant la temporalització de cada unitat didàctica. Aquesta tasca social connecta diferents àrees curriculars, activitats o esdeveniments com les eixides culturals o el projecte de "Apadrinament lector" i es pot treballar a nivell d'aula, de cicle o de centre. Cada unitat didàctica està dividida en **ACTIVITATS** que es corresponen amb la tasca social i aquestes, al seu torn, depenen dels **EXERCICIS** perquè es puguin dur a terme. La consecució dels **EXERCICIS** assegura un correcte desenvolupament de les **ACTIVITATS**, sense les quals difícilment podria

dur-se a terme la **TASCA SOCIAL** rellevant. El conjunt està plasmat en una taula de **SEQÜÈNCIA DIDÀCTICA** per cada unitat didàctica.

Doyle (1977) digué en el seu moment que hi ha 6 models d'**ACTIVITATS**: de memòria, d'aplicació, de comprensió, de comunicació, d'organització, de recerca i investigació.

Escamilla (2014) recull les característiques que ha de tindre una unitat didàctica basada en les intel·ligències múltiples segons Alart (2010):

- Significativitat: partir de situacions reals i donar-se suport en els coneixements previs.
- Complexitat: una competència està formada per continguts, habilitats i actitudes.
- Caràcter procedimental: ser un aprenentatge pràctic.
- Rellevància social: les competències han de desenvolupar-se mitjançant activitats vivencials.
- Multifuncionalitat i transversalitat: possibilitat d'aplicar en situacions globals, situacions quotidianes i contextualitzades.
- Entorn físic: interpretació de l'entorn mitjançant la interacció amb ell.

ELABORACIÓ

Per a elaborar una Unitat Didàctica Integrada cal seguir un procés de 4 passos (Anón, M., García, ME. Y Pastor, E., 2018):

1. Identificació de la tasca socialment rellevant que es vol realitzar. Definir l'estructura de la tasca i la seua temporalització (quinzenal, mensual o trimestral). Per cadascuna d'elles cal desenvolupar una seqüenciació de les activitats.
2. Disseny curricular: seleccionar les competències clau, els criteris d'avaluació, continguts i indicadors d'assoliment disposats al "document pont".
3. Transposició didàctica: determinar els escenaris, recursos didàctics i metodologies adients per a fer les activitats accessibles cognitivament.
4. Desenvolupament de la UDI amb tot el grup

5. Avaluació de la UDI: dissenyar activitats d'avaluació i rúbriques, així com graelles de co-avaluació, avaluació grupal i individual.

Quant a la **Tasca Social**, s'ha de tindre en compte que aquesta incloga tres elements bàsics: operacions mentals (capacitats), el contingut i els recursos que s'empren.

Pel que fa a les **Competències Clau** cal definir-les com la capacitat d'interrelacionar els continguts en funció de l'ús que les i puga donar per a resoldre situacions. En aquest punt cal parlar dels processos cognitius que construeixen les competències: pensament reflexiu, analític, lògic, crític, sustèmic, analògic, creatiu, deliberatiu i pràctic. La idea és relacionar els continguts a aprendre amb els diferents models de pensament que, a la seua vegada, construeixen les competències clau.

RECURSOS INTERESSANTS

Anón, M., García, ME. Y Pastor, E., 2017. Guía para elaborar unidades didácticas integradas para la inclusión. Àmbits de psicopedagogia i orientació, n^o48 (3ª època) mayo 2018, pp 40-51. ISSN: 2339-7454

Pàgina web del Proyecto Atlántida: <http://www.proyectoatlantida.eu/wordpress/>

Perfils de Twitter:

@guillermonegre
@fani_pastor
@chacon_piris

Blog: www.justkeynote.com

BIBLIOGRAFIA

José Moya y Pere Pujolàs. Claves metodológicas para el aprendizaje de las competencias básicas: práctica, cooperación, participación y diálogo..Archivo.

CAPÍTOL 6. PROGRAMAR UDI AMB ENSEÑAMENT MULTINIVELL

L'ensenyament multinivell i les UDIs s'uneixen en en la **SEQÜÈNCIA DIDÀCTICA**. Aquesta és la part de la programació a on s'especifiquen les activitats, els materials, l'organització i les mesures d'atenció a la diversitat.

DESCRIPCIÓ DE LA SEQÜÈNCIA UDI						
TASCA SOCIALMENT RELLEVANT	DESCRIPCIÓ DE L'ACTIVITAT I/O EXERCICI	RECURSOS/MATERIALS	METODOLOGÍA ACTIVA	ORGANITZACIÓ SOCIAL	TEMPORALITZACIÓ	ATENCIÓ A LA DIVERSITAT
Activitat d'INICI						
Activitat de DESENVOLUPAMENT						
Activitat de SÍNTESI						
Exercicis.						

A la **SEQÜÈNCIA DIDÀCTICA** també s'especifica la metodologia activa emprada i/o l'estratègia per a cadascuna de les **ACTIVITATS** perquè no té sentit programar d'aquesta manera i impartir una classe tradicional.

Programar d'aquesta manera ajuda a reflexionar sobre la pràctica pedagògica que dugem a terme. Per què estem ensenyant d'aquesta manera i per a què, quina és la finalitat, ja que de vegades els objectius es barregen i resulta complexa transmetre una idea clara de què volem dels nostres alumnes. Els estudiants agraeixen una estructura clara de les sessions i instruccions sobre què han de fer i com se'ls avaluarà. A Anglaterra els mestres presenten els objectius de cada trimestre -"term"- als estudiants. Cadascú té els seus propis objectius amb un total de 8 "targets" que és com s'anomenen. Els alumnes amb altes capacitats tenen un màxim de 9. Aquestes "targets" ho tenen anotats a la portada de la seua llibreta, a l'abast per a tindre-lo present. Ells mateixos s'autoavaluen i reflexionen sobre el seu treball tenint-los com a referència.

A continuació es presenta un exemple de seqüència didàctica d'una UDI: graella 6 d'e laboració pròpia d'una seqüència didàctica de la UDI de llengua castellana.

DESCRIPCIÓN DE LA SECUENCIA UDI 3

T A R E A socialmente relevante	MATERIALES RECURSOS	ORG. SOCIAL	TEMP.	ATENCIÓN DIVERSIDAD
Escribir un cuento para leer a sus ahijados en el "Apadrinament lector"				
A	Estrategia de Spencer Kagan "Grupo nominal". De manera individual cada estudiante puntúa en orden de preferencia sus intereses. Después se ponen en común con el equipo y, posteriormente, con el grupo-clase.	Trabajo cooperativo de estructura simple	2 ss	Tabla con las opciones en pictos y evaluar según "te gusta mucho, bastante, poco o nada".
A	Estrategia de Spencer Kagan "Frase mural". Un alumno escribe la primera frase y la hoja va rodando de manera que cada estudiante continúe con la historia hasta que quede completa.	Folio		El secretario puede escribir la frase que dicta el alumno con dificultades en la lectoescritura.
A	Asamblea	Grupal	10 ss	Horario visual y secuencia de actividades a realizar.
A	Lectura <i>La Castañera</i> ¿Qué vende la Castañera?	Grupal	1 SS	Cuento adaptado en pictos.
A	Ordenar la secuencia del cuento <i>La Castañera</i>	Grupal	1 ss	Las diferentes partes del cuento visualmente estructurado.
A	Narrar <i>La Castañera</i>	Grupal	1ss	Cuento adaptado en pictos y mural de la secuencia temporal.
E	"Mi cuaderno de palabras" Escribir y leer palabras con las letras trabajadas.	Trabajo cooperativo	1 ss	
E	Repaso de palabras y palabras con pauta			Cuaderno de caligrafía edi.GEU.
E	Copia de palabras o frases siguiendo un modelo	Individual	2 SS	Dictado en Araword. Si están bien escritas, aparece el pictograma.
E	Dictado Escritura correcta de palabras dictadas			
E	Lectura del "Diccionario de imágenes"	Individual	1 ss	
E	Vamos a jugar a adivinar	Grupal	1 ss	Adaptación dando tres opciones representadas en imágenes o pictos con ARAWORD o pictotransductor.

ACTIVIDADES EJERCICIOS

CAPÍTOL 7. AVALUACIÓ

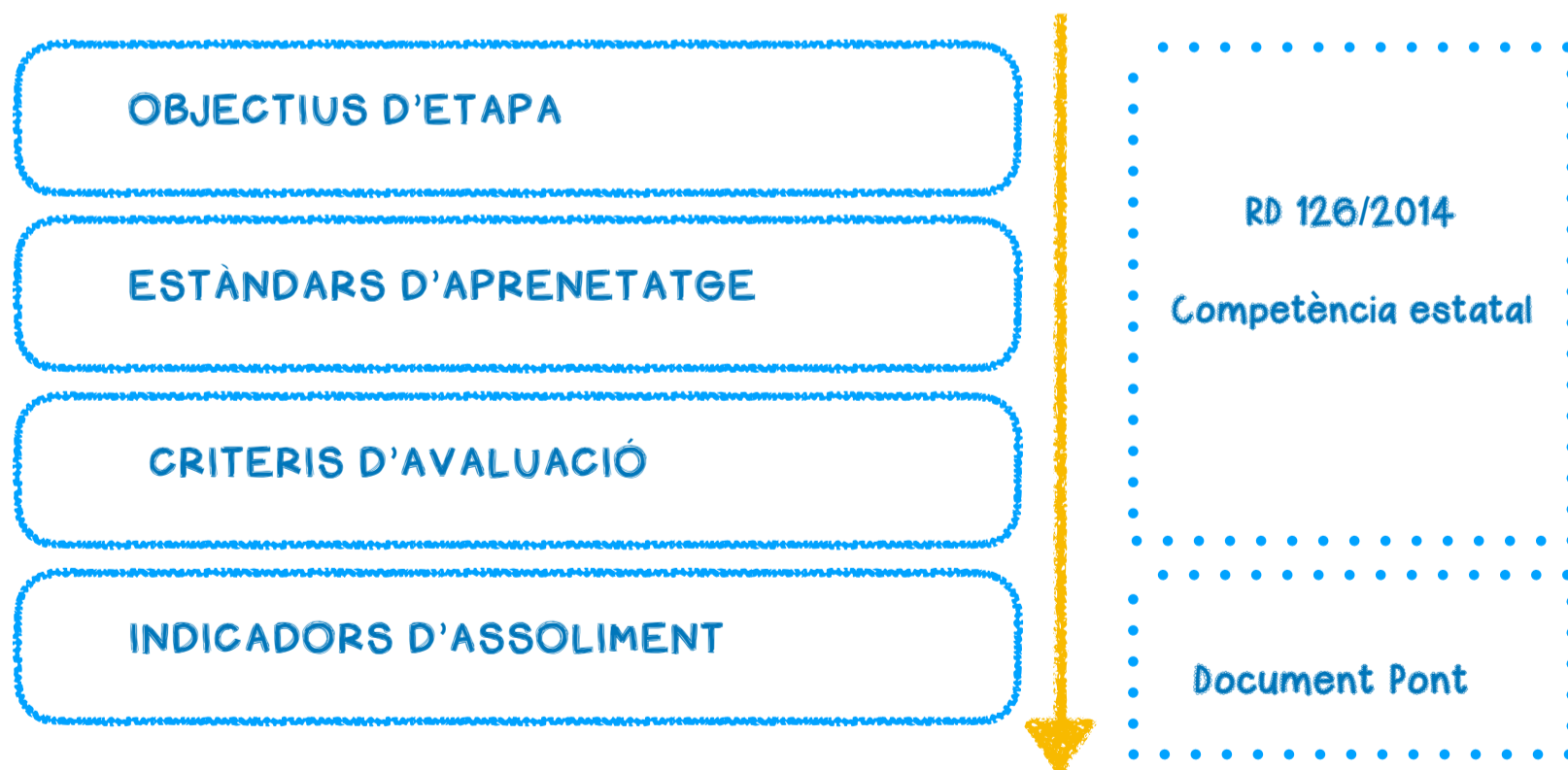
L'avaluació és un procés complex que recull diferents tipologies segons la finalitat, l'agent avaluador, el moment d'avaluació, etc. Però lo primer que s'ha de tindre en compte és conèixer bé els elements curriculars. Per a seguir la lectura d'aquest capítol es recomana tindre a mà el Reial Decret 126/2014 que estableix el currículum d'Educació Primària i el RD 1105/2014 que estableix el currículum d'Educació Secundària, així com el "Document Pont" correspondent de la Comunitat Valenciana. Aquest document és una eina que ens ajuda a desenvolupar la programació de l'aula creat per un grup de docents de la nostra terra. El referent legislatiu és el Decret 108/2014, de 4 de juliol, del Consell, pel qual s'estableix el currículum i es desplega l'ordenació general de l'Educació Primària a la Comunitat Valenciana i el DECRET 87/2015, de 5 de juny, del Consell, pel qual estableix el currículum i desplega l'ordenació general de l'Educació Secundària Obligatòria i del Batxillerat a la Comunitat Valenciana.

L'enllaç per a consulta són els següents:

Educació Primària: <http://mestreacasa.gva.es/web/formaciodelprofessorat/dp>

Educació Secundària: <http://mestreacasa.gva.es/web/formaciodelprofessorat/dpsecundaria>

Els elements avaluadors són els següents:

A ambdós Reials Decrets s'especifica lo mateix quant a l'avaluació. Es transcriu l'artícle 12 del RD 126/2014 d'Educació Primària:

Artículo 12. Evaluaciones.

1. Los referentes para la comprobación del grado de adquisición de las competencias y el logro de los objetivos de la etapa en las evaluaciones continua y final de las asignaturas de los bloques de asignaturas troncales y específicas, serán los criterios de evaluación y estándares de aprendizaje evaluables que figuran en los anexos I y II a este real decreto.
2. La evaluación de los procesos de aprendizaje del alumnado será continua y global y tendrá en cuenta su progreso en el conjunto de las áreas.
3. Se establecerán las medidas más adecuadas para que las condiciones de realización de las evaluaciones, incluida la evaluación de tercer curso y la evaluación final de etapa, se adapten a las necesidades del alumnado con necesidades específicas de apoyo educativo.
4. En el contexto del proceso de evaluación continua, cuando el progreso de un alumno o alumna no sea el adecuado, se establecerán medidas de refuerzo educativo. Estas medidas se adoptarán en cualquier momento del curso, tan pronto como se detecten las dificultades y estarán dirigidas a garantizar la adquisición de las competencias imprescindibles para continuar el proceso educativo.
5. Los maestros evaluarán tanto los aprendizajes del alumnado como los procesos de enseñanza y su propia práctica docente, para lo que establecerán indicadores de logro en las programaciones docentes.

L'AVALUACIÓ AL CURRÍCULUM

Els **ESTÀNDARS D'APRENTATGE** són els anomenats “objectius didàctics” en les anteriors legislacions. Aquests són de competència del Govern central. EL D 126/2014 del Govern Valencià pel qual s'estableix el currículum de Primària a la Comunitat Valenciana únicament descriu els **ESTÀNDARS D'APRENTATGE** al finalitzar l'etapa d'Educació Primària. Són competència exclusiva del Govern Espanyol tant per a les àrees troncales com per a les específiques.

Els **CRITERIS D'AVALUACIÓ** defineixen els resultats de l'aprenentatge i han de ser observables i mesurables. Permeten graduar el rendiment aconseguit i faciliten el disseny de proves estandaritzades. Aquests tenen com a referent els **ESTÀNDARS D'APRENTATGE** establerts al RD 126/2014 dels annexos I i II. La redacció dels **CRITERIS D'AVALUACIÓ** amb claretat i en termes de resultats d'aprenentatge facilita la comprensió de l'objectiu de l'avaluació i el disseny de situacions tant d'ensenyament com d'avaluació, incloguent processos de diferent complexitat, continguts de diferents tipus i contextos de realització adequats a la naturalesa de l'execució dels aprenentatges: què, amb què, per a què, a ón, quàn, etc. Aixó orienta al docent a l'hora de seleccionar i dissenyar situacions i proves d'avaluació i a integrar-les en les activitats d'ensenyament-aprenentatge habituals.

Els **INDICADORS D'ASSOLIMENT** estan elaborats a partir dels **CRITERIS d'AVALUACIÓ** i són l'element que possibilita graduar cada nivell de l'etapa el rendiment o assoliment que l'alumnat ha d'adquirir. Conseqüentment, garanteixen que al finalitzar l'etapa s'assolisquen també els resultats de l'aprenentatge que estableixen els **ESTÀNDARS D'APRENTATGE** relacionats amb cadascun dels **CRITERIS D'AVALUACIÓ** dels quals parteixen. Els **INDICADORS D'ASSOLIMENT** del document pont són orientatius i no prescriptius. Ens donen una possible via de treball a l'aula i estan elaborats a partir dels **CRITERIS D'AVALUACIÓ**. Faciliten l'avaluació integrada de continguts i competències, facilitant la graduació del rendiment per a cada nivell. Ademés, garantixen que al finalitzar l'etapa s'obtinguen els resultats de l'aprenentatge que estableixen els estàndars relacionats amb cadascun dels criteris dels que parteixen. També estableixen una relació més precisa amb les **COMPETÈNCIES CLAU**. Es troben redactats en termes competencials com a resultats d'aprenentatge, incloguent:

- Processos de diferents nivells de complexitat
- Continguts de diversos tipus
- Contextos de realització adients a la naturalesa d'execució dels aprenentatges

La qual cosa facilita la seva observació en contextos reals. Al document pont s'han seqüenciat de forma progressiva i diferenciada per a facilitar la identificació i seqüenciació dels aprenentatges bàsics de cada nivell, així permeten l'atenció a la diversitat des de les programacions de l'aula i la continuïtat dels aprenentatges entre nivells.

Per a la formulació d'INDICADORS D'ASSOLIMENT es té en compte lo següent:

Acció + contingut + condició	ACCIÓ: Què fa el alumne?
	CONTINGUT: Què és el que fa en concret?
	CONDICIÓ: Com ho fa?

Per exemple: Analitza una història identificant la idea central del tema.

Gràcies al document pont és possible vore una relació més concreta de les **COMPETENCIES CLAU**.

COM AVALUAR A L'AULA

Una vegada coneguts els elements d'avaluació, cal tindre en compte una sèrie de pautes per a dur-lo a la pràctica. Els autors David W. Johnson, DW. y Johnson T. ens recomanen lo següent:

- Cal determinar els processos i els resultats específics que s'avaluaran.
- Es determina la seqüència de les tasques educatives que els estudiants han de completar.
- Es formulen els procediments d'avaluació que s'emprarà: controls, observacions, portafolios, redaccions...
- Definir el propòssit de l'avaluació que pot ser diagnòstic, formatiu o sumatiu.
- Delimitar l'escenari en el qual s'avaluarà, ja que pot ser artificial o real.

Al llibre “(2014) L’avaluació en el aprenentatge cooperatiu” es facilita “El meu pla d’avaluació” com a exemple de disseny d’un bon pla d’avaluació. En el document que es pot consultar al llibre es formulen qüestions com:

<p>1. Quins són els propòsits de l’avaluació?</p> <p>2. En què es centra l’avaluació?</p> <p>a) Procés d’aprenentatge</p> <p>b) Procés educatiu</p> <p>c) Resultats d’aprenentatge</p> <p>d) Resultats de l’educació</p> <p>3. En quin escenari tindrà lloc l’avaluació?</p>	<p>4. L’avaluació s’aplicarà a:</p> <p>a) Aprenentatge acadèmic</p> <p>b) Nivell de raonament</p> <p>c) Pensament crític</p> <p>d) Destresses i competències</p> <p>e) Portafolis</p> <p>f) Observació</p> <p>g) Entrevistes</p> <p>h) Qüestionaris</p> <p>i) Quadern i diaris d’aprenentatge</p>
--	---

PAUTES PER A FORMULAR PREGUNTES D’AVALUACIÓ

Preguntes tipus test:

- Alterna simple V/F
- Alterna múltiple (sempre nombre de respostes pares perquè en imparell la tendència és marcar l’opció del centre, eliminant aquest sesgo).

Consideracions a tenir en compte:

- Evitar que l’opció correcta sigui evident.

Per exemple:

Qui va escriure El Quixot?

- A. Miguel de Cervantes Saavedra
- B. Chiquito de la Calçada
- C. Jesulín de *Ubrique
- D. Arturo Valls

- Evitar que la resposta correcta sigui de major extensió.

Per exemple:

Quina família dels artròpodes no té antenes?

- A. Els aràcnids són els únics artròpodes amb 6 potes que no tenen antenes.
- B. Els insectes.
- C. Els crustacis
- D. Els centpeus

En les preguntes de resposta elaborada:

- Formular enunciats curts d’una ordre i precisa per a facilitar la codificació. Evitar “Cita almenys tres...”.
- Les qüestions redundants augmenten la complexitat de l’activitat. Per exemple: “Escriu un sinònim de la paraula ...”
- Preguntes la resposta de les quals pugui representar-se amb un dibuix, ja que el canal visual és per on millor processa la informació.

Quant als estímuls (esquemes, textos i imatges), aquests s’afegeixen en casos concrets, en activitats basades en aquest estímul.

- Es prescindeix de textos.
- Les fotografies i il·lustracions han de ser aclaridores de conceptes abstractes.
- L’esquema de claus o quadre sinòptic és un tipus d’esquema en el qual es prioritza l’aspecte gràfic. D’un sol cop de vista s’adquireix una visió gràfica del contingut d’un tema, les idees del qual han estat ordenades i jerarquitzaes.

Treball d’adaptació d’exercicis i controls amb ítems i indicadors emprats en el Programa per a l’Avaluació Internacional dels Alumnes (PISA) i l’Estudi Internacional de Progrés en Comprensió Lectora (PIRLS).

Problemes:

- Taula dels problemes dividida en 4: dades, dibuix, pregunta i operació amb solució. La tasca de dibuixar el problema l'ajuda la coherència general de la situació presentada. Pregunta per a recordar què ha de resoldre i separar-la de l'enunciat.
- Verbalitzar les operacions per a regular l'acció a seguir.
- Marcar amb quadres de colors la divisió/multiplicació per a guiar la posició dels números. Centenes en verd, desenes en vermell i unitats en blava.
- Fletxes que indiquen la baixada d'un número. Per a les divisions resulten indiferents els colors, encara que sempre han de ser els mateixos per a totes les activitats.
- En els nombres decimals, envoltar de blau les xifres senceres i subratllar en verd la part decimal per a diferenciar les parts dels nombres decimals.

Graella 7 de pautes per a formular preguntes d'avaluació

INSTRUMENTS D'AVAUACIÓ

Són el mitjà amb el qual la mestra o el mestre podrà registrar i obtenir la informació necessària per a verificar els assoliments o dificultats. La mestra o el mestre poden crear els seus instruments d'avaluació segons les seves necessitats.

Tipus d'instruments d'avaluació	Instrument per a avaluar l'ensenyament	<ul style="list-style-type: none"> - Qüestionaris - Fitxes d'indagació - Fitxes gràfiques - Reflexió personal - Observació externa - Contrast d'experiències amb companys - Registre anecdòtic - Quadern de classe
	Instrument per a avaluar l'aprenentatge	<ul style="list-style-type: none"> - Observació directa i sistemàtica (escales, llistes de control, registre anecdotari, llista d'aclarament) - Anàlisi de producció dels i les estudiants (fitxa de metacognició, resums, treballs, quaderns de classe, resolució d'exercicis i problemes, proves orals, motrius, plàstiques, musicals, etc.). - Intercanvis orals amb els i les estudiants (entrevista, diàleg, posada en comú, enregistraments, observació externa, qüestionari)

Observació

- Selecciona les accions que es van a observar.
- Dissenya un registre d'observació
- Estableix un recorregut per l'aula
- Reuneix les dades sobre tots els alumnes
- Intercanvia impressions amb els alumnes
- Realitza una graella o gràfic amb els resultats

Qüestionaris

Les preguntes han d'anar dirigides a:

- Reflexionar sobre el que ja saben
- Aclarar els seus raonaments
- Reconceptualitzar i reorganitzar els nous coneixements
- Desenvolupar nivells de comprensió
- L'estudiant ha de sentir que es valoren les seues idees
- Prende decisions sobre la forma de les respostes
- Seqüenciar les preguntes

Rúbriques

Les Rúbriques o Matrius de Valoració són una eina valuosa per a fer una avaluació integral i autèntica quan es realitzen projectes de classe. Perquè no només ajuden a guiar el treball de l'estudiant, també ajuden a avaluar la qualitat dels productes resultants de l'execució d'aquest.

- Per a l'elaboració d'una rúbrica s'ha de definir bé els **INDICADORS D'ASSOLIMENT** a partir del **CRITERI D'AVAUACIÓ**.
- Identificar bé les dimensions de la **COMPETÈNCIA CLAU** en relació al **CRITERI D'AVAUACIÓ** i els seus **INDICADORS D'ASSOLIMENT**:
 - Operacions mentals o processos cognitius que conté, és a dir, les capacitats que el subjecte ha de posar en joc per a mostrar l'adquisició d'aquesta.

- Continguts, que mostren l'acompliment de la competència.
 - Context, l'espai d'aplicació (dins de les UDIs, contextualitzar és essencial)
 - Valors i actituds integrades en els comportaments de l'indicador, que poden definir el tipus d'alumnat que es persegueix, sempre que es trobi ubicació curricular a la proposta.
- Determinar el valor acceptable de cada indicador. Això comporta un criteri d'avaluació que permetisca orientar-nos cap a quins aspectes cal observar.
 - Acordar la resposta idònia per a qualificar el "aconseguit".
 - Després determinar els positius superiors a l'acceptable (cadascun dels nivells següents són un avanç en relació a l'anterior).
 - Per últim, determinar el valor negatiu inferior a l'acceptable.

Entrevistes: examens orals aleatoris, entrevistes centrades en un tema i/o entrevistes en xicotet grup.

Pautes per a realitzar una entrevista

(Johnson y Johnson, 2014)

- 1- Formular i organitzar les preguntes de forma que la relació entre professor i alumne siga positiva i de confiança
- 2- Redactar les preguntes de manera que:
 - a. Els estudiants no adopten una postura a la defensiva
 - b. Aclaren les idees dels alumnes
 - c. Se lis facilite l'oportunitat d'explicar-se i modificar les seves respostes
 - d. No diguen idees que abans no en tenien.
- 3- Ajudar-se de la comunicació no verbal per a obtindre respostes completes i amb sentit.
- 4- Les preguntes hauran d'anar encaminades a respondre amb la informació aprendida ampliar les seves respostes, establir una seqüència d'idees, proporcionar proves de por què han assolit determinades conclusions I aplicar conceptes ja assimilats a noves situacions.

ESTRATÈGIES I MÈTODES D'AVAUACIÓ

- Diferencial semàntic (Osgood, Suci y Tannenbaum, 1957): presentar un objecte o concepte i obtindre un valor indicador de lo que significa per a l'estudiant. Es presenta en lista de pares d'adjectius presentats de forma bipolar separats per una regla numèrica.

El llibre em sembla...					
Horrors	1	2	3	4	Preciós
Dolent	1	2	3	4	Bo
Inútil	1	2	3	4	Útil
Negatiu	1	2	3	4	Positiu

- Seqüència embut (Johnson i Johnson, 2014) formular preguntes de lo més general a lo més específic. Es poden emprar “preguntes filtro” per a descartar la resposta a l'atzar.
- Mètode socràtic d'ensenyament: emfatitzar les incoherències i els conflictes que presenta el raonament de l'alumne per a guiar-li cap a la percepció més profunda del que ja conèix (Johnson i Johnson, 2014).
- Mètode Likert d'avaluacions sumaries: formular varies preguntes sobre un tema d'interés. Per a cadascuna otorga cinc possibilitats de resposta.

-Totalment en desacord (1)

-En desacord (2)

-Ni d'acord ni en desacord (3)

-D'acord (4)

-Totalment d'acord (5)

RECURSOS INTERESSANTS

EduTEKA ens proposa una rúbrica de rúbriques per a aprendre a realitzar-les. Es pot consultar a l'enllaç: <http://eduteka.icesi.edu.co/pdf/dir/elaborarrubricas.pdf>

	Criterio	1 Inaceptable	2 Aceptable	3 Ejemplar
DISEÑO	Selección y claridad en los criterios (filas)	Los criterios que se evalúan no son claros, se superponen de manera significativa, o no atienden los estándares educativos establecidos para la asignatura que se trabaja, y apropiados para valorar el producto o tarea propuesto	Los criterios que se evalúan se pueden identificar, pero no todos están claramente diferenciados o no atienden los estándares educativos establecidos para la asignatura que se trabaja y apropiados para valorar el producto o tarea propuesto	Todos los criterios son claros, diferenciados y atienden adecuadamente los estándares educativos establecidos para la asignatura que se trabaja y apropiados para valorar el producto o tarea propuesto
	Distinción entre niveles (columnas)	Se puede hacer poca o ninguna diferenciación entre los distintos niveles de logro.	La diferenciación entre los distintos niveles de logro es clara, pero puede quedarse corta o dar saltos muy grandes entre uno y otro nivel.	Cada nivel está claramente diferenciado y el progreso entre uno y otro se hace en un orden claro y lógico.
	Calidad de la redacción	La redacción es no es comprensible para todos los usuarios de la Rúbrica, incluidos los estudiantes. Utiliza un lenguaje vago y poco claro, que dificulta que se pongan de acuerdo sobre los puntajes, los distintos usuarios de esta.	La redacción es en su mayoría comprensible para todos los usuarios de la rúbrica, incluidos los estudiantes. Algunos usos del lenguaje pueden causar confusión entre los diferentes usuarios.	La redacción es comprensible para todos los usuarios de la rúbrica, incluyendo los estudiantes. Utiliza un lenguaje claro y específico que ayuda a los diferentes usuarios a ponerse de acuerdo sobre el puntaje.

BIBLIOGRAFIA

Johnson, DW. I Johnson, T. (2014). La evaluación en el aprendizaje cooperativo. Cómo mejorar la evaluación individual a través del grupo. Madrid: SM

Blog:

www.cristinamayl.wordpress.com

Instagram i Twitter:

@cristinamayl

EscuelaDeMaestros

CRISTINA GARCÍA LÓPEZ

Mestra d'Educació Especial:
Pedagogia Terapèutica i Audició i
Llenguatge.

Experiència a Centre d'Atenció
Preferent (CAEP) de la província de
Tarragona. Centre Comunitat
d'Aprenentatge, treball per
projectes i programació multinivell.

Tutora d'Unitat Específica de
Comunicació i Llenguatge. Encetar
la creació de l'aula als seus inicis i
treball continu mitjançant
programació multinivell, unitats
didàctiques integrades i intervenció
psicoeducativa combinada.

Especialista d'Audició i Llenguatge al
Servei Psicopedagògic Escolar
V-04 (Torrent, València).

Preparadora d'oposicions a
"Escuela de Maestros" (Guadassuar,
València). Orgullosa de treballar

Reconocimiento – NoComercial – CompartirIgual (by-nc-sa): No se permite un uso comercial de la obra original ni de las posibles obras derivadas, la distribución de las cuales se debe hacer con una licencia igual a la que regula la obra original.